

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Yhteinen hetki

Vanhemmuuden roolikartta® vanhemman ja lapsen
välisen vuorovaikutuksen tukijana kerhotoiminnassa

Hänninen, Satu
Suominen, Nea

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Yhteinen hetki

Vanhemmuuden roolikartta® vanhemman ja lapsen
välisen vuorovaikutuksen tukijana kerhotoiminnassa

Hänninen Satu
Suominen Nea
Sosiaali
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2015

Hänninen Satu & Suominen Nea

Yhteinen hetki

Vuosi

2015

Sivumäärä

62

Tutkimuksemme pohjautuu tutkimuskysymykseen siitä, miten Vanhemmuuden roolikartta® menetelmänä voi tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnassa. Tutkimusmenetelmänä oli Vanhemmuuden roolikartta® sekä roolikarttaan ja sen toimivuuteen liittyvät avoimet kysymykset. Yksi opinnäytetyön kehitystavoitteista oli se, että kyseistä menetelmää pystyttäisiin käyttämään tulevaisuudessa kerhotoiminnassa vanhemmuuden tukemisen apuvälineenä. Opinnäytetyö oli toiminnallinen kokonaisuus, ja sen toiminnallinen osuus järjestettiin yhteistyössä helsinkiläisen leikkipuiston sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan kanssa. Leikkipuiston tiloissa järjestettiin vanhempi-lapsikerhoa, johon osallistui vanhempia ja näiden alle kaksivuotiaita lapsia.

Kerhossa käytettiin Vanhemmuuden roolikartta® - menetelmää, ja sen tarkoitus oli olla tukena vanhemmuudessa sekä auttaa vanhemman ja lapsen välisessä positiivisessa vuorovaikutuksessa. Kerhon tarkoitus oli järjestää aikaa ja mukavaa yhteistä tekemistä vanhemman sekä lapsen välille. Aineistoa keräsimme omien havaintojemme perusteella kerhotoiminnasta sekä vanhemmille teetetyn kyselyn avulla. Valitettavasti kerhon osallistujamäärä jäi niukaksi, ja näin tutkimustulokset jäivät melko suppeiksi. Itse kerhotoiminta puolestaan sai paljon positiivista palautetta ja tämän takia voidaan olettaa, että tällaiselle kerhotoiminnalle, jossa tuetaan vanhemmuutta, voisi mahdollisesti olla tulevaisuudessa tarvetta.

Hänninen Satu & Suominen Nea

Yhteinen hetki

Year	2015	Pages	62
------	------	-------	----

This study is based on a question about how the Rolematrix® of Parenthood as a method can support interaction between a child and a parent in club activities. The research methods used were the Rolematrix® of Parenthood and open-ended questions about a mind map and how it functions. One of the objectives of the development of the thesis was how the method could be used in future as a part of a club activity and as an ancillary tool to support parenthood. The study was based on an activity that was arranged in co-operation with Mannerheim League for Child Welfare and one playground group in Helsinki. The child-parent club was organized within the play grounds whereby parents and their under two-year-old children could participate.

The Rolematrix® of Parenthood as a method was used in the club and its purpose was to support parenthood and create positive interaction between a parent and a child. The purpose of the club was to arrange time and different kinds of activities for both parents and children. The data for the thesis was collected based on observations of the club activities and a questionnaire was also given to the parents. Unfortunately, the turnout to the club was poor and this is the reason why the reliability of this research suffers as a result of this. However, the club itself received much positive feedback, therefore it can be assumed that these type of club activities that support parenthood would be needed in future.

Keywords: Rolematrix® of Parenthood, club activity, parenthood, interaction

Sisällys

1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	8
2	Leikkipuistotoiminta ja varhaiskasvatus	9
3	Mannerheimin lastensuojeluliitto yhteistyökumppanina	10
3.1	Perhekahvilatoiminta	11
4	Vanhemmuuden tukeminen	12
5	Vanhemmuuden roolikartta®	14
5.1	Vanhemmuuden roolit	16
5.2	Mihin roolikarttaa voidaan käyttää?	17
5.3	Vanhemmuuden roolikartan® internetversio.....	18
5.4	Vanhemmuuden roolikartta® alle 2-vuotiaan lapsen kanssa	18
6	Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen edistäminen	19
6.1	Tutkimustyö vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa	21
6.2	Mentalisaatiokyky vanhemmuuden kannalta	21
6.3	Alle 2-vuotiaan lapsen kehitysvaiheet	23
7	Yhteinen hetki-kerhon syntyminen	28
7.1	Kerhotoimintamme pääpiirteittäin.....	28
7.2	Toiminnan suunnittelu	29
7.2.1	Ohjaajuus kerhotoiminnassa	30
7.2.2	Eettiset kysymykset.....	31
8	Toiminnan pohjustus	31
8.1	Vauvahieronnalla tukea vuorovaikutukseen - ensimmäinen toimintakerta	32
8.2	Yhteinen taideteos - toinen toimintakerta	35
8.3	Kädenjäljet muistoksi - kolmas toimintakerta	37
8.4	Kädentaidot osaksi vuorovaikutusta - neljäs toimintakerta	38
9	Yhteenvetoa kerhotoiminnasta	39
9.1	Kerholaisten palaute	40
9.2	Haasteet ja onnistumiset tutkimuksessa	41
10	Tutkimuksen tulokset	43
10.1	Kerhotoiminnan havainnointi	44
10.2	Kyselyiden tulokset	44
10.3	Tutkimustulosten luotettavuus	46
11	Yhteenveto ja johtopäätökset	47
12	Kehittämismahdollisuudet	49
13	Pohdinta	53
	Lähteet	55
	Kuvat	58
	Liitteet.....	59

Johdanto

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön yhteistyössä erään helsinkiläisen leikkipuiston sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan kanssa. Järjestimme leikkipuiston tiloissa vanhempi-lapsikerhoa, jonka tavoitteena oli vuorovaikutussuhteen ja vanhemmuuden tukeminen. Tutkimuskysymyksenämme oli miten Vanhemmuuden roolikartta® (Liite 1) menetelmänä voi tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnassa. Käytimme tutkimusmenetelmänä Vanhemmuuden roolikarttaa sekä muutamia avoimia kysymyksiä liittyen Vanhemmuuden roolikarttaan ja sen toimivuuteen menetelmänä. Keräsimme aineistoa kerhotoiminnastamme niin dokumentoimalla, havainnoimalla kuin käyttäen Vanhemmuuden roolikarttaa sekä kyselylomaketta.

Perustelemme toimintaamme laajasti teorialla eri näkökulmista. Tarkastelemme syitä, miksi olemme valinneet kyseisen aiheen yhteiskunnallisen näkökulman kannalta. Pohdimme myös yhteiskunnallisella tasolla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Yhteiskuntamme muuttuu jatkuvasti, joten on tärkeää ymmärtää, miten suuret ja nopeat yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat ja ovat mukana lasten sekä heidän perheidensä elämässä (Lahikainen & Punamäki & Tamminen 2008: 7-16). Mielestämme on tärkeää näiden valtaviin yhteiskunnallisten muutoksiin takia pohtia, miten ne koskettavat perheitä ja ovat läsnä arjessa. Halusimme ottaa yhteiskunnallisen näkökulman myös senkin takia, että mielestämme vanhemmuuden tukeminen sekä ennaltaehkäisevä työ on hyvin ajankohtaista nykypäivänä.

Vanhemmuuden roolikartta oli tärkeässä osassa kerhotoiminnassamme, ja se oli syy miksi järjestimme koko kerhotoimintaa. Toimintamme oli myös perustellusti harkittua siten, että se tukisi vanhempia Vanhemmuuden roolikartan kanssa. Halusimme tutkia, voiko kerhotoiminnassa tukea vanhemmuutta roolikarttamenetelmällä. Olemmekin perustelleet Vanhemmuuden roolikartan käyttöä teoreettisesti laajasti työssämme.

Teoreettisesti olemme pohtineet myös vanhemmuutta, sen tukemista sekä varhaista vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Vanhemmuuteen olemme perehtyneet paljon, sillä se oli keskeinen teemamme opinnäytetyössämme. Lisäksi teoreettisesti olemme perustelleet alle kaksivuotiaiden kehitystä, sillä kerhoomme osallistuneet lapset olivat kaikki alle kaksivuotiaita ja mielestämme on tärkeää tuntea lapsen kehitystä sekä tarpeita järjestäessä kerhotoimintaa, jotta toiminta mahdollistaa parhaan mahdollisen vuorovaikutuksen. Teoreettisen pohjan jälkeen avaamme Yhteinen-hetki kerhon alkua sekä suunnitteluvaiheen kautta jokaista kerhokertaa erikseen. Jokaisen kerhokerran taustalle olemme kertoneet myös teoriat toiminnan ja valintojemme tueksi.

Järjestimme kerhotoimintaa vanhemmille ja heidän alle kaksivuotiaille lapsille. Kerhomme nimi oli Yhteinen hetki. Nimen olemme valinneet siksi, että jo sen perusteella voi saada mielikuvan siitä, millainen kerho on. Nimestä jo voi päätellä, että kerhon ideana oli yhteinen hetki vanhemman ja lapsen kanssa yhdessä. Tarkoituksenamme oli järjestää tilaa ja aikaa vanhemman sekä lapsen välille, jonka myötä syntyy aito läsnäolo. Kerhoa järjestimme yhteensä neljä kertaa ja jokaiselle kerhokerralle olimme suunnitelleet jonkin teeman. Teemat olimme valinneet siten, että ne tukisivat positiivista vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Teemoina meillä oli vauvahierontaa, askartelua sekä leipomista.

Opinnäytetyössämme haasteeksi osoittautui vanhempien sitouttaminen kerhotoimintaan. Tutkimukseen osallistuminen vaati sen, että vanhemmat sitoutuisivat osallistumaan kerhotoimintaan koko sen keston ajaksi. Vaikka kerhomme oli lyhytaikainen neljän kerran kokonaisuus, silti vanhempien oli vaikeaa pystyä sitoutumaan koko kerhon ajaksi. Tämän saimme kokea kahdessa eri leikkipuistossa. Ensimmäisessä yhteistyöleikkipuistossamme oli tarkoitus järjestää vanhemmille sekä heidän 3-5-vuotiaille lapsille kerhotoimintaa. Teimme paljon markkinointityötä yhdessä leikkipuiston henkilökunnan kanssa. Saimmekin alun perin viisi perhettä osallistumaan kerhoomme. Kerhon alkaessa osallistujaperheitä oli kuitenkin vain kaksi. Näistä toisella perheellä oli jopa lastensuojelun asiakkuutta vaativia ongelmia ja he lopettivatkin kerhon kesken ensimmäisen kerhokerran. Näin ollen jäljelle jäi vain yksi perhe ja jouduimme valitettavasti keskeyttämään kerhotoiminnan kyseisessä leikkipuistossa vähäisen osallistujamäärän takia. Aikataulumme oli melko tiukka, mutta saimme kuitenkin nopeasti uuden yhteistyökumppanin Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilasta ja eräästä toisesta helsinkiläisestä leikkipuistosta.

Uudessa leikkipuistossa jouduimme joustamaan ikäryhmästä 3-5-vuotiasta alle kaksivuotiaiden lasten kerhotoimintaan. Tämä osoittautui mielekkääksi ja palveli loistavasti opinnäytetyömme päämääriä, sillä nimenomaan pienten lasten vanhempia on tärkeää pystyä tukemaan varhaisessa vuorovaikutuksessa ja antamaan tukea vanhemmuuteen. Tähän tarkoitukseen Vanhemmuuden roolikartta osoittautui hyväksi menetelmäksi.

Aluksi osallistujamäärä oli viisi perhettä, joista valitettavasti kaksi perhettä perui kokonaan. Näin ollen osallistujamäärä jäi hyvin suppeaksi. Tästä seurasi myös se, että tutkimustulokset ja tutkimuksen luotettavuus kärsi paljon meistä riippumattomista syistä. Näiden syiden takia olemmekin ottaneet opinnäytetyössämme kehittämisenäkökulman tärkeäksi osaksi työtämme. Mielestämme oli tärkeä pohtia, miten ideaamme ja tutkimustamme tulisi kehittää, jotta tutkimuksesta saisi luotettavia tuloksia.

Toiminnan kuvauksen jälkeen pohdimme tutkimuksen tekemisessä eteen nousseita haasteita sekä onnistumisia sekä avaamme saamaamme palautetta kerhotoiminnasta. Analysoimme

myös tutkimuksen tuloksia, luotettavuutta ja eettisyyttä. Vaikka tutkimustulokset olivat suppeat, saimme niistä suuntaa-antavan kuvan Vanhemmuuden roolikartasta sekä sen merkityksestä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen niin kerhotoiminnassa kun yleisesti ottaen arjessa. Tulokset Vanhemmuuden roolikartan suhteen olivat pääosin positiivisia, ja kahdelle kolmesta osallistujasta menetelmästä koettiin olevan suuri apu myös tulevaisuutta ajatellen.

Kappaleessa 12 pohdimme mieleemme nousseita kehittämisideoita, jotta vastaisuudenvaralle toimintaan sitouttaminen onnistuisi paremmin. Lopuksi summaamme opinnäytetyötämme sekä omaa oppimistamme. Mielestämme oli myös erittäin tärkeää pohtia omaa oppimisprosessiamme ja reflektoida omaa tekemistämme kerhotoiminnassa sekä tutkimusta tehdessämme. Viimeiseksi kokosimme yhteen opinnäytetyömme yhteenvedon sekä teimme johtopäätökset tutkimuksestamme.

1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksemme tarkoituksena on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnan sekä Vanhemmuuden roolikartan® avulla. Pehdyimme vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta sen tukemiseen niin yleisesti ottaen kuin kerhotoiminnassa. Tärkein osa opinnäytetyötämme on kuitenkin Vanhemmuuden roolikartta ja sen soveltaminen kerhotoiminnassa. Emme kerro opinnäytetyössämme leikkipuiston nimeä säilyttääksemme kerhoon osallistuneiden anonymiteetin. Emme myöskään kerro osallistuneiden sukupuolia, jotta voimme säilyttää heidän yksityisyytensä.

Tutkimuskysymyksenämme oli miten Vanhemmuuden roolikartta (Liite 1) menetelmänä voi tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnassa. Tarkoituksenamme on järjestää vanhemmille ja lapsille yhteistä aikaa ilman kotona olevia häiriöitä, sekä antaa heille työkaluja arjen toimintamuotoihin ja aktiviteetteihin. Tarkoituksenamme tutkimuksessa oli tukea vanhemmuutta positiivisuuden, onnistumisten sekä vanhempien omien vahvuuksien kautta samalla tiedostaen itselle heikoimmat vanhemmuuden roolit. Pyrkimyksenämme oli saada vanhemmat kiinnostumaan omasta vanhemmuudestaan.

Vanhemmuuden roolikartta oli kerhotoimintamme keskeinen apuväline. Harkitsimme ja perustelimme toimintamme siten, että se tukisi vanhempia Vanhemmuuden roolikartan kanssa. Halusimme tutkia, voiko kerhotoiminnassa tukea vanhemmuutta roolikarttamenetelmällä ja voiko lyhytkestoisella ryhmätoiminnalla saada aikaiseksi tuloksia. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on erittäin laaja käsite, mutta tavoitteenamme pystyvämme kannustamaan vanhempia tutkimaan omaa vanhemmuuttaan ja sitä kautta kehittämään vuorovaikutussuhdettaan lapseen.

Mielestämme Vanhemmuuden roolikartta on toimiva menetelmä oman vanhemmuuden tutkiskeluun sekä vanhemmuuden tukemiseen, ja sen vuoksi sitä olisi syytä nostaa myös esille. Toivomme tämän tutkimuksen myötä auttavamme myös roolikartan mahdollisuuksien esilletuomisessa. Meille nousi mieleemme tutkimusta tehdessä myös mahdollisia kehitysideoita Vanhemmuuden roolikartan julkisuuden lisäämiseksi. Tuntuu, että roolikartta on monelle vielä tuntematon apuväline, joten tavoitteenamme on tämän tutkimuksen myötä kehittää roolikartan näkyvyyttä.

Toivoimme, että kerhotoimintaamme ja erityisesti Vanhemmuuden roolikartta menetelmää voisi hyödyntää ja kehittää jatkossa myös muissa leikkipuistojen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton varhaiskasvatusryhmissä. Aihe on ajankohtainen, sillä mediassa tulee jatkuvasti esille valitettavia perhetragedioita. Niiden välttämiseksi on erityisen tärkeää tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta ja sen takia olemmekin kiinnostuneita juuri tästä aiheesta.

2 Leikkipuistotoiminta ja varhaiskasvatus

Koska opinnäytetyön toiminnallinen osuus järjestettiin yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilassa eräässä helsinkiläisessä leikkipuistossa, jonka toiminta kuuluu varhaiskasvatuksen alaisuuteen, koemme tärkeäksi avata hieman käsitettä varhaiskasvatus sekä sitä, millaista on Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminta.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten elämämpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Suomessa varhaiskasvatukseksi luetaan lähinnä alle kouluikäisten lasten palvelut. Näitä palveluita ovat muun muassa päivähoito ja esiopetus, myös koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta kuuluu varhaiskasvatuksen piiriin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen fyysistä terveyttä ja kehitystä, tunne-elämän ja sosiaalisuuden kehitystä, oppimista ja älyllistä kehitystä, luovuutta ja mielikuvitusta sekä tutustumaan omaan kulttuuriin. Ensisijainen kasvatusvastuu on lapsen vanhemmilla, joten varhaiskasvatuksen perusta annetaan lapselle jo kotona. Varhaiskasvatuspalvelut ovat vanhemmille kotikasvatuksen tukena. Palvelut tarjoavat yhteiskunnallisesti säädeltyä julkista varhaiskasvatusta monella erilaisella toimintamuodolla. (Alila & Kronqvist 2007: 29.)

Julkiseen varhaiskasvatuspalveluun kuuluvat kunnan sekä yksityisen järjestämä päivähoito ja esiopetus sekä muu varhaiskasvatustoiminta. Muuhun varhaiskasvatustoimintaan kuuluvat kuntien, seurakuntien ja eri järjestöjen organisoima kerhotoiminta sekä avoin varhaiskasvatus eri muodoissaan. (Alila & Kronqvist 2007: 29.)

Leikkipuistotoiminta on leikkipuistoyksiköissä tapahtuvaa varhaiskasvatuksen avointa toimintaa. Leikkipuistoissa järjestetään erilaisia kerhoja, koululaisten iltapäivätoimintaa, perhetalojen toimintaa sekä myös kehitysvammaisten koululaisten iltapäivätoimintaa. Omana kokonaisuutenaan puistoissa järjestettävä toiminta turvaa parhaalla mahdollisella tavalla avoimen toiminnan sekä koululaisten iltapäivätoiminnan että kerhotoiminnan järjestämisen ja kehittämisen. (Viraston organisaatio.)

Helsingissä leikkipuistot ovat tarkoitettuja lapsiperheille sekä koululaisille. Ne tarjoavat asiakasryhmilleen kiinnostavaa tekemistä sekä turvallisen ja mukavan ajanviettopaikan. Leikkipuiston alueen asukkaat ovat erittäin tervetulleita osallistumaan leikkipuiston toiminnan suunnitteluun. Varhaiskasvatusvirasto järjestää leikkipuistoissa paljon erilaisia ulko- sekä sisäaktiiviteetteja asiakkailleen 7-8 tuntia päivässä arkisin. Ohjattua toimintaa on kello 9.00-17.00 välisenä aikana. Rakennusvirasto toimii puistoalueiden kunnossapitäjänä ja se vastaa myös leikkivälineiden turvallisuudesta. Leikkipuistojen varusteissa ja toimintamahdollisuuksissa on puistokohtaisia eroja. Koulujen toiminta-aikoina leikkipuistoissa järjestetään koululaisille iltapäiväkerhoa, jossa koululaiset saavat maksullisen välipalan. Kesäisin leikkipuistoissa on mahdollisuus saada lämmin ateria, mikä on maksuton alle 16-vuotiaille. (Leikkipuistot ja leikkipaikat.)

Kerhotoiminnan kehittämisen mahdollisuus leikkipuistossa oli merkittävä syy, miksi valitsimme leikkipuiston yhdeksi yhteistyökumppaniksemme. Saimme melko vapaat mahdollisuudet kehitysideoillemme ja mielestämme leikkipuistotoiminta tarjosi hyvät puitteet ideoida Vanhemmuuden roolikarttaa® menetelmänä kerhotoiminnallemme. Koimme, että juuri leikkipuistotoiminnassa Vanhemmuuden roolikartta voisi olla hyödyksi ja tätä ideaa pystyisi tulevaisuudessa kehittämään.

3 Mannerheimin lastensuojeluliitto yhteistyökumppanina

Mannerheimin Lastensuojeluliitto toimi opinnäytetyössämme yhtenä yhteistyökumppaninamme. Tämän takia koimme tärkeäksi kertoa yleisesti liiton toiminnasta. Halusimme ottaa myös liiton historiaa opinnäytetyöhömmme, koska mielestämme Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta on ollut merkittävä suunnannäyttävä ennaltaehkäisevässä perhetyössä. Myös tänä päivänä liitto tekee arvokasta työtä perheiden parissa.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton historia alkaa vuodelta 1917, jolloin Carl Gustaf Mannerheimin sisko Sophie Mannerheim perusti yhdistyksen, joka auttoi lapsia sekä heidän äitejään. Vuonna 1918 perustettiin äitien turvakoti Helsingin Kallioon. Sophie Mannerheim kokosi työryhmän, mikä pohti Suomen lastensuojeluongelmia. Jo tällöin työryhmä painotti ennaltaehkäisevää työtä. Suunnitelmaan kuului muun muassa neuvolaverkoston luominen ja erilaisten

laitosten perustaminen. Työryhmä päätti perustaa kansalaisjärjestön, johon voisi kuulua kuka tahansa. Vuonna 1920 perustettiin Mannerheimin Lastensuojeluliitto, jonka keulakuvana toimi kenraali Mannerheim. Liiton toiminnan tarkoituksiksi kirjattiin kaikki lastensuojelutyö, mikä ei kuulunut valtiolle eikä kunnille lain mukaan. (Historia.)

Vuonna 1920 Kenraali Mannerheim sanoi Mannerheimin Lastensuojeluliitosta seuraavaa: "Työn määränpäänä olkoon, että jok'ainoa Suomen lapsi äidinkohdusta lähtien ja kautta koko kasvinaikansa saa oikeutetun osansa siitä hellyydestä ja huolenpidosta, joka yksinään voi laskea pohjan nuorten kehitykselle hyväksi ja hyödylliseksi kansalaisiksi". (Historia.)

Tähän päivään asti on Mannerheimin Lastensuojeluliiton päätehtävä lähes samana, mikä se oli myös 1920-luvulla. Päätehtävänä on lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia.) Tämän takia koimme tärkeäksi yhteistyön Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa. Yhdistyksen arvot ja menetelmät sopivat yhteen meidän opinnäytetyömme tavoitteen kanssa. Mielestämme Vanhemmuuden roolikartan® käyttö menetelmänä kerhotoiminnassa voisi olla yksi keino palvelemaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton päämääriä ja tarkoituksia. Roolikartan avulla meidän oli tarkoituksenamme tukea vanhemmuutta ja näin ollen edistää perheiden hyvinvointia. Liiton sitoutumattomuus uskonnollisesti sekä poliittisesti oli merkityksellistä tehdessämme opinnäytetyötämme ja tämä tuki myös meidän omia arvojamme. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia.)

3.1 Perhekahvilatoiminta

Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvila sopi hyvin yhteistyökumppaniksemme opinnäytetyöhömmme. Tapasimme paljon opinnäytetyömme tarkoitukseen sopivia perheitä. Liitto on valtakunnallisesti tunnettu taho, mikä toi mielestämme luotettavuutta toiminnallemme. Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta on yleisesti ottaen tuttua ja turvallista lapsiperheille. Koemme, että liiton perhekahvilan kanssa yhteistyössä järjestetty kerhotoiminta oli helposti tavoitettavissa ja toimintamme vaati matalaa osallistumiskynnystä.

Suomessa on yhteensä yli 500 perhekahvilaa. Kahvilat järjestetään erilaisissa kerhotiloissa, neuvoloissa tai leikkipuistoissa. Perhekahviloita järjestetään yleensä aamupäivisin yksi tai kaksi kertaa viikossa. Perhekahviloissa voi käydä asiantuntijoita vierailemassa, riippuen kävijöiden toiveista. Myös iltaperhekahviloita löytyy esimerkiksi pääkaupunkiseudulta. Yhteistyökumppanimme toiminut perhekahvila järjesti iltaperhekahviloita, joissa kävi asiantuntijoita luennoimassa ja kertomassa vinkkejä pienten lasten tarpeisiin sekä antamassa tukea lapsiperheiden haasteisiin. Perhekahvilat toimivat pääasiassa vapaaehtoisvoimin ja ne syntyvät suurimmaksi osaksi myös vapaaehtoisvoimin. (Perhekahvilat, kerhot, ja vertaisryhmät.)

Kahviloihin ovat tervetulleita kaikki kahvilatoiminnasta kiinnostuneet lapsiperheet. Perhekahviloiden parissa voivat vanhemmat tutustua paikkakunnan muihin vanhempiin sekä saada vertaistukea lapsiperheen arkeen. Lapsille puolestaan kahviloissa löytyy ikäistään seuraa. Kahviloissa jutellaan ja kahvitellaan sekä päästään leikkimään lasten kanssa. (Perhekahvilat, kerhot, ja vertaisryhmät.)

4 Vanhemmuuden tukeminen

Lapsiperheiden arkeen vaikuttaa varhaiskasvatuksen moniulotteisuus ja yhteiskunnalliset rakenteelliset, kulttuuriset sekä taloudelliset muutokset. Näitä muutostrendejä ovat Suomessa esimerkiksi väestönkasvun hitaus ja ikääntyneiden nopea kasvava määrä 2010-luvulta eteenpäin. Lasten sekä nuorten ikäluokat tällöin pienenevät selvästi. (Lahikainen ym. 2008: 7-16.) Tällöin on merkittävää mielestämme pohtia uudenlaisia lapsiperheiden palveluita ja sitä, etteivät perheiden palvelut vähene, jotta yhteiskunta pystyisi tarjoamaan parempia vanhuspalveluita.

Aluerakenteelliset muutokset ovat myös merkittäviä, kun yhä suurempi osa väestöstä muuttaa aluekeskuksiin ja harvaan asuttu maaseutu harvenee entisestään. Muuttovoittoisissa kunnissa lasten sekä nuorten määrä kasvaa ja tällä on vaikutuksensa palveluiden saantiin. Tätä kautta kasvattajien haasteet sekä lasten elämät muuttuvat. On ymmärrettävä, miten suuret sekä nopeat yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat perheiden arkeen. Lasten kasvun ja kasvatuksen edellytyksiä on tärkeää tutkia ja niistä täytyy huolehtia nykyisen maapalloistumisen sekä monikulttuuristumisen aikana. (Alila & Kronqvist 2007: 29-30.)

Vanhemmuuden tukeminen ja siinä menetelmänä käytettävä Vanhemmuuden roolikartta® nivoutuvat tiiviisti yhteen. Vanhemmuuden tukemisessa on kyse vanhemman rohkaisemisesta toimimaan lapselle auktoriteettina sekä läheisenä huoltajana. Turvallisen kiintymyssuhteen luominen on yksi vanhemmuuden tukemisen päätavoitteista. (Elomaa & Keskitalo 2012.) Tukeakseen vanhemmuutta on kiinnitettävä huomiota vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä perushoittoon (Vanhemmuuden roolikartta 2013). Yhdessäoloa ei turhaan painoteta, kun kyseessä on vanhemmuuden tukeminen. Yhdessä kokeminen ja tunteiden jakaminen vahvistavat vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja tämä on yksi syy, minkä vuoksi mekin päädyimme vanhempi-lapsikerhon järjestämiseen. (Hakala 2011: 14.)

Merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia, jotka vaikuttavat lapsiperheiden arkeen on useita. Lapsiperheiden elämäntilanteet moninaistuvat ja ei ole enää niin kutsuttua tavallista perhetä olemassakaan. Esimerkiksi uusioperheet sekä sateenkaariperheet kuuluvat moninaistuneisiin elämäntilanteisiin. Tämä luo paineita yhteiskunnan rakenteiden ja asenteiden muutoksille. (Alila & Kronqvist 2007: 30.)

Monikulttuurisuuden lisääntyminen on myös merkittävä yhteiskunnallinen muutos nykypäivänä. Nykyään on myös valtava uhka syrjäytymiselle, sillä tuloerot kasvavat jatkuvasti. Tällöin myös terveys- sekä hyvinvointierot kasvavat ja korostuvat suomalaisessa yhteiskunnassamme. (Alila & Kronqvist 2007: 30.) Perheiden asemaan ja vanhemmuuteen vaikuttavat suoranaisesti koko suomalaisen yhteiskunnan muutokset. Myös perherakenteiden pirstoutuminen sekä muutuneet perheolosuhteet luovat haasteita lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen sekä vanhemmuuteen kokonaisuudessaan. Haasteellista on myös se, ettemme tiedä minkälaiseen maailmaan lapsia kasvatamme kun muutoksen virta on niin nopeaa. (Rautiainen 2001: 60.) Tällöin onkin tärkeää, että vanhemmilla on apunaan erilaisia menetelmiä, esimerkiksi Vanhemmuuden roolikartan kaltaisia apuvälineitä, mitkä auttavat vanhemmuuden tukemiseen.

Huoli lasten ja perheiden hyvinvoinnista ei ole nykypäivänä turhaa. Aikamme luo uusia vaatimuksia perheille. Aikuiset ja lapset ovat vaativassa asemassa, kun aikuiset joutuvat tasapainottelemaan uran, vapaa-ajan ja kodin välillä. Työt ovat virtaamassa koteihin ja entinen selvä ero työn ja kodin välillä on hälvenemässä. Oma rauha sekä tila on yhä vaikeampi löytää, kun melkein jokainen on tavoitettavissa sähköpostitse, puhelimen välityksellä tai sosiaalisen median kautta. Vanhempien pitkittynyt työstressi saattaa johtaa kielteisiin muutoksiin vanhemmuudessa ja tätä kautta saattaa aiheuttaa masentunutta mielialaa lapsilla. (Lahikainen ym. 2008: 46-53.)

Onkin mielestämme erittäin tärkeää kehittää kerhotoimintaa sekä muita avoimia palveluita lapsiperheille. Vanhemmat saattavat pystyä unohtamaan kodin ja työn paineet, kun pääsevät yhdessä puuhastelemaan lastensa kanssa kerhotoiminnassa esimerkiksi leikkipuistoissa. Jos uusi subjektiivinen päivähoitolaki tulee voimaan, on tämänkin takia tärkeää, että kerhotoimintaa kehitetään. Avoimen palveluiden, kuten leikkipuistojen kerhotoimintojen, olisi tarjottava runsaasti virikkeitä lapsiperheille. Mielestämme myös kerhojen matalaa osallistumiskynnystä on syytä pohtia palveluita kehittäessä. Ennaltaehkäisevä työ on erittäin merkittävää ja kerhotoiminnassa tukemalla vanhemmuutta, uskomme tämän olevan mahdollista.

Mikäli lapsen kasvattaminen olisi helppoa, ei tarvittaisi vanhemmuuden tukemistakaan niin paljoa. Mutta kasvatusta on vaikea tie ja sen vuoksi tästä tulee keskustella ja pohtia. On tärkeää tiedostaa vanhempana oma rajallisuutensa sekä se, että vanhemmuus on pitkän ajan prosessi, jossa kehittyy jatkuvasti. Etenkin vanhemmuuden alkuaikoina on tärkeää saada tukea vanhemmuuteen, koska kaikki on vielä uutta ja ihmeellistä. (Hakala 2011: 13.) Yleistä vanhemmalla on myös huoli ja ahdistus omista kasvatustaidoistaan ja siitä mihin suuntaan lapsen elämä kehittyy (Jarasto & Sinervo 2000: 9). Riittävän hyvästä vanhemmuudesta puhuttaessa on hyvä painottaa sanaa riittävä, sillä se ei vaadi niin sanotusti taikatemppuja. Hyvällä tahdolla ja välittämällä sekä turvallisen kasvuympäristön takaamisella pääsee jo pitkälle van-

hemmuudessa. (Hakala 2011: 13.) Vanhempien vahvuudet ovat enemmänkin tahtoa ja kykyä toimia erilaisissa tilanteissa kuin taitoja. Lapsen emotionaalisen, henkisen ja fyysisen kasvun sekä minäkuvan kehittymisen kannalta aito läsnäolo on tärkeää. (Heikkilä & Luumi 2003: 48, 51.)

On myös tärkeä huomioida, että lapsi kopioi herkästi vanhemman toimintamalleja (Elomaa & Keskitalo 2012). Vanhempi toimii mallin antajana ja peilinä lapselle (Rautiainen 2001: 101). ”Lapsi tarvitsee ihmisen, joka haluaa oppia tuntemaan hänet. Ketään ei voi oppia tuntemaan ilman vuorovaikutusta. Eikä lapsi voi oppia tuntemaan itseään, ellei hänellä ole toista ihmistä peilinä.” (Bardy & Barkman & Janhunen 2000).

5 Vanhemmuuden roolikartta®

Yhteiskuntamme on jatkuvassa muutoksen virrassa. Onkin tärkeää pohtia, kuinka lasten vanhemmat voivat kasvattaa heistä hyvinvoivia maailmankansalaisia. Miten nyky maailman hektisyyden keskellä vanhemmat pystyvät tukemaan inhimillistä kehitystä ja kasvua, joihin vaaditaan paljon aikaa, todellista läsnäoloa sekä pitkäjänteisyyttä? Lasta sekä perhettä koskettavia yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia keskeisimpiä muutoksia ovat toimintojen maapalloistuminen, markkinoiden sekä massatuotannon vallan ja informaatioteknologian valtava kasvu. (Lahikainen ym. 2008: 7-16.) Tähän tarkoitukseen mielestämme Vanhemmuuden roolikartta® sopii hyvin, sillä se auttaa vanhempia jäsentämään omaa vanhemmuuttaan ja sitä, mitä rooleja vanhemmuus oikeasti sisältää.

Vanhemmuuden roolikartta (Liite 1) on ollut käytössä vuodesta 1999 asti. Sen avulla pyritään hahmottamaan ja jäsentämään vanhemmuutta mahdollisimman selkeästi. Se on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilöstön kehittämistyön tuloksena syntynyt arviointiväline vanhemmuuteen. (Vanhemmuuden roolikartta 2013.) Roolikartan tarkoituksena on olla apuna keskustelussa ja ajattelussa vanhemmuudessa (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 16). Vanhemmuuden roolikartta toimii apuna myös asiantuntijoille vanhemmuuden arvioimiseen. Vanhemmuuden arviointi on nimenomaan hyvin vaikeaa, eikä alan ammattilaisillakaan ole yhtenäistä ja yhdessä hyväksyttyä näkemystä siitä, mitä vanhemmuus merkitsee ja mitä se on. Vanhemmuuden roolikartta toimii siis työ- ja arviointivälineenä ja sillä on useita erilaisia käyttömahdollisuuksia. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 5-6.) Etenkin töiden ohella roolikarttaa käytettäessä tulee eteen varmasti tilanteita jolloin myös mahdollinen huoli tulee ottaa puheeksi. Tällöin on hyvä muistaa ajatella, että se on tärkeä kunnioittavan varhaisen puuttamisen osa-alue vaikka haasteellista onkin (Eriksson & Arnkil 2009: 3).

Roolikartta itsessään ei anna uutta tietoa vanhemmuudesta, vaan pyrkii esittämään vanhemmuuden eri roolien kautta visuaalisesti karttamuodossa. Kyse on siis arkisista osaamisista, jot-

ka on avattu eri pääroolien alle ja sitä kautta myös vanhemman on helppo sisäistää, mitä osaamista tulee kasvattaa ja missä kokee olevansa hyvä. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 5.) Roolikartan avulla nähdään myös kuinka vanhempien roolien eri kehitysasteet vaikuttavat siihen vanhemmuuden kokonaisuuteen, minkä lapsi kokee (Rautiainen 2001: 61).

Vanhemmuuden roolikartasta on tehty myös selkoversio, jossa on pyritty tekemään roolikartasta helppolukuisempi selkeyttämällä sanoja ja käyttäen helpompia sanoja. Selkoversio on tehty erityisesti perheille, joissa on heikko suomenkielen taito, lukutaito tai keskittymisvaikeuksia lukemisen suhteen. Asiakasryhmänä toimivat usein maahanmuuttajat, joiden kulttuurierot näkyvät myös vanhemmuudessa. Tämän vuoksi selkoversio on heille tärkeä tapa hahmottaa vanhemmuuttaan. (Rautiainen 2001: 85.)

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

- arkielämän taitojen opettaja
- oikean ja väärän opettaja
- mallin antaja
- arvojen välittäjä
- tapojen opettaja
- perinteiden vaalija
- sosiaalisten taitojen opettaja
- kauneuden arvostaja

ELÄMÄN
OPETTAJA

IHMIS-
SUHDE-
OSAAJA

- keskustelija
- kuuntelija
- ristiriidoissa auttaja
- kannustaja
- tunteiden hyväksyjä
- anteeksiantaja/- pyytäjä
- itsenäisyyden tukija
- tasapuolisuuden toteuttaja
- perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija

Lapsen tarpeet eri
kehitysvaiheissa

- itsensä rakastaja
- hellyyden antaja
- lohduttaja
- myötäeläjä
- suojelija
- hyväksyjä
- hyvän huomaaja

RAKKAUDEN
ANTAJA

RAJOJEN
ASETTAJA

HUOLTAJA

- fyysisen koskemattomuuden takaaja
- turvallisuuden tuoja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- ein-sanoja
- vuorokausirytmistä huolehtija
- omien rajojen asettaja

- ruoan antaja
- vaatettaja
- virikkeiden antaja
- levon turvaaja
- rahan käyttäjä
- puhtaudesta huolehtija
- ympäristöstä huolehtija
- sairaudenhoitaja
- ulkoiluttaja

VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

Kuva 1: Vanhemmuuden roolikartta®

5.1 Vanhemmuuden roolit

Vanhemmuuden roolikartta® koostuu viidestä pääroolista sekä niiden alla olevista alaroleista. Päärooleja ovat elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja sekä rakkauden antaja. Alaroleihin kuuluu kuhunkin päärooliin liittyviä pienempiä rooleja, joiden avulla pääroolit hahmottuvat tarkemmin. Vanhemman tarkoituksena on arvioida omien pääroolien kehitysasteita esimerkiksi piirtämällä tyhjälle paperille viisi ympyrää sen mukaan mi-

ten vanhempi kokee omat kokemuksensa roolien kehitysasteista. Iso ympyrä tarkoittaa kehitynyttä roolia ja pienempi ympyrä sellaista, missä on vielä kehitettävää. Kun ympyrät on tehty, voidaan paneutua alarooleihin merkitsemällä niitä plussin ja miinusin. Mitä useampi plus sitä kehittyneempi rooli on. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 16.)

Vanhemmuuden roolien toteutus on muuttunut huomattavasti historian aikana. Esimerkiksi sodan aikoina tärkeää oli, että lapsen käytös oli hyvää ja sen mukaan rajojen asettajan ja elämän opettajan roolit nousivat selkeämmin esiin. Rakkauden antajan ja ihmissuhdeosaajan rooleille jätettiin vähemmän painoarvoa ja lapsen sekä vanhemman maailmat saattoivat erota suurestikin toisistaan. Sukupolvien välinen raja johtaa usein siihen, että lapsi kokee, ettei ole tullut kuulluksi tai ymmärretyksi. Tämän myötä useat sodan jälkeisen ajan lapset ovat kokeneet, että haluavat itse toimia vanhempana toisin ja nimenomaan painottaneet rakkauden antajan ja ihmissuhdeosaajan rooleihin. (Rautiainen 2001: 59)

Yhteiskunnan muutokset ovat siis näkyneet selkeästi vanhemmuudessa ja sen roolien merkityksessä. Tietyt roolit korostuvat nykyään eri tavoin kuin aikaisemmin, ja tämän myötä esimerkiksi rajojen asettajan rooli ja sen puuttuminen on selkeästi tullut esille etenkin korjaavassa ja kuntouttavassa työssä. Tämä on toisaalta helpommin kehitettävissä kuin rakkauden antajan rooli, jonka puuttumista tai puutteita on hankalampi kehittää. (Rautiainen 2001: 60.) Näiden syiden vuoksi halusimme ottaa Vanhemmuuden roolikartan osaksi tutkimustamme ja kerhotoimintaa. Vanhemmuutta arvioidessa tulee aina muistaa lähtökohtainen kysymys siitä, mikä on lapselle hänen tarpeidensa mukaan tärkeintä ja sen kautta kehittää ja tukea vanhemmuutta. (Rautiainen 2001: 60.)

5.2 Mihin roolikarttaa voidaan käyttää?

Roolikartta on alkujaan kehitetty perhekuntoutukseen, mutta sillä on useita muitakin käyttötarkoituksia. Siinä missä roolikartta on aiemmin ollut enemmän kuntouttavan ja korjaavan työn apuna, se on noussut myös ennaltaehkäisevän työn osaksi. Ei tarvitse olla vaikeuksia vanhemmuudessa käyttääkseen Vanhemmuuden roolikarttaa®, vaan sitä voi käyttää kuka tahansa vanhempi oman vanhemmuutensa tutkimiseen. Sitä käytetään myös perheiden kesken vanhemmuutta pohtiessa sekä vanhempien eri roolijakoja miettiessä, ja juuri tämä oli myös meidän taka-ajatus kerhotoimintaamme järjestäessä. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 11.)

Ennaltaehkäisevän, kuntouttavan sekä korvaavan työn ohella Vanhemmuuden roolikarttaa käytetään havainnollistamaan mahdollisesti tarvittavaa muutosta, sekä seuraamaan muutoksen vaiheita (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 11). Roolikartan avulla on helppo hahmottaa visuaalisesti omia vahvuuksia ja heikkouksia vanhempana, sekä keskittyä kehittämään itseään vanhempana. Sen avulla tuetaan ja kannustetaan vanhempia itsearviointiin ja tämän vuoksi

tulee muistaa, että vanhemmuudessa on kyse aroista ja tärkeistä asioista, joihin liittyy paljon eri tunteita laidasta laitaan. (Rautiainen 2001: 62)

5.3 Vanhemmuuden roolikartan® internetversio

Varsinais-suomen lastensuojelukuntayhtymä on kehittänyt vanhemmuuden roolikartasta® myös internetversion (<http://www.vslk.fi/index.php?id=25>), joka koostuu monivalintakysymyksistä ja sitä kautta hahmottaa vanhemmuuden eri rooleja ja niissä olevaa mahdollista kehitystarvetta. Tämä on erittäin helppo tapa käyttää Vanhemmuuden roolikarttaa etenkin kun internetversio antaa konkreettisia väittämiä eri rooleihin liittyen. Internetversiossa valitaan aluksi oman lapsen ikä ja sitä kautta kysymykset muotoutuvat esimerkiksi alle 2- vuotiaan lapsen tarpeisiin kohdentuen. Lopuksi internetversio kerää yhteenvedon eri rooleista ja niiden kehitystasasteista. Ohjeet internetversion täyttämiseen ovat selkeät, eikä roolikartan täyttämiseen kulu liikaa aikaa.

Internetversiossa jokainen päärooli sisältää kysymyksiä siihen liittyvistä alaroleista, ja täten palautekin on tarkempi. Vanhempi voi esimerkiksi olla erittäin vahva huoltajan roolissa, vaikka jokin huoltajan alaroleista olisikin haasteellinen itselle. Vanhemmuuden roolikartan internetversion ohjeistus painottaa myös sitä, että vastausten tulos on vastaustekniikasta johdettua viitteellinen ja suuntaa antava, eikä se anna täysin kattavaa kuvaa vanhemmuudesta ja sen rooleista. Tulkinnoille jää tilaa nuikkojen sanallisten ilmausten vuoksi, mutta tämä on toimiva esimerkiksi keskustelun pohjalla oleva väline. (Varsinais-suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013.) Vanhemman tulee muistaa, että vastauksista ei tule lannistua. Ne ovat kehittymistä varten ja tämän kautta vanhempi voi huomioida omia heikoimpia roolejaan keskittyen niihin.

5.4 Vanhemmuuden roolikartta® alle 2-vuotiaan lapsen kanssa

Lapsen ikä ja kehitysvaiheet vaikuttavat vanhemman rooleihin. Vanhemmalta vaaditaan eri asioita riippuen onko kyseessä pikkulapsi vai murrosikäinen (Hermanson & Martsola 2006: 34). Vaikka Vanhemmuuden roolikartassa® on viisi pääroolia, ei niistä kaikki korostu jokaisessa lapsen ikävaiheessa tai toimintatilanteessa tasavertaisesti. Esimerkiksi järjestämässämme toimintatilanteessa ei juuri huoltajan roolia tarvittu, kun taas ihmissuhdeosaajan rooli saattoi nousta hyvinkin selkeästi esille. Samoin taas huoltajan rooli näkyy selkeämmin arjessa. Vauvaiässä lapsen ollessa alle 2-vuotias, vanhemmuuden rooleista nousevat eniten esille huoltajan, rakkauden antajan ja ihmissuhdeosaajan roolit (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 22).

Vauva ilmaisee itseään itkulla, eikä itse tiedosta omia tarpeitaan. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että vanhempi on vuorovaikutuksessa vauvan kanssa ja luo tarpeita tyydyttämällä

perusluottamuksen vauvaan. Turvallisuuden tunnetta tukevat hellyyden osoittaminen niin fyysisesti kuin sanoinakin. Vauvan identiteetti kehittyy kosketuksen ja vastavuoroisen kommunikoinnin avulla. Vanhempi oppii tuntemaan vauvan itkua ja ymmärtämään niiden merkitystä, jotta voi toimia niiden mukaisesti. Vauvan fyysinen ja psyykinen hyvinvointi on vanhemman tehtävä, ja tämän vuoksi huoltajan roolin toteutuminen on välttämätöntä. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999: 22.)

6 Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen edistäminen

Vanhemmuudessa on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä koko ajan. Voidaan sanoa, että täydellistä vanhemmuutta ei ole olemassakaan. Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskauden aikana äidin ja sikiön ruumiillisen dialogin muodossa. Vanhemmuus tuo tullessaan valtavasti erilaisia tunteita ja jokaisen lapsen syntymä tuo mukanaan uuden vanhemmuudentilan. Kullakin vanhemmalla ja lapsella on oma yksilöllinen vuorovaikutuksensa. Vaistomaisesti sekä spontaanisti lapsi ja vanhempi usein korjaavat vaikeuksia vuorovaikutuksessa. Vauvallakin on jo korvaavia voimavaroja vuorovaikutuksen korjaamiseen. Jos korjaamista ei tapahdu vuorovaikutuksessa, on mahdollista, että kehitys jatkuu huonoon suuntaan. Suurin osa vauvaperheiden varhaisen tuen tarpeista liittyy vanhemmuuteen. (Niemelä & Siltala & Tamminen 2003: 16-19, 387.) Onkin tärkeää, että vanhemmille annetaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa apuja vanhemmuuteen sekä vuorovaikutuksen kehittämiseen lapsen kanssa. Vanhemmuuden roolikartta® on yksi väline, jolla pystytään tätä kehittämään.

Vanhemmuus saattaa olla raskasta, mutta kyllin terve lapsi antaa vanhemmilleen niin paljon, että vanhemmuuden haasteita jaksaa sekä kestää. Jos lapsi ei anna riittävästi hyvää ja positiivista palautetta vanhemmilleen, saa tämä aikaa vanhemmissa neuvottomuutta ja hämmennystä. Ilman ulkopuolista tukea, voi vanhemmuus alkaa tällöin tuntumaan ylitsepääsemättömän hankalalta ja epätoivo valtaa vanhemmat. (Niemelä ym. 2003: 31.) Vanhemmuuden tukeminen olikin keskeisiä motivaatioitamme opinnäytetyössämme. Halusimme painottaa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tärkeyttä sekä tukea Yhteinen hetki-kerhollamme vanhempia tässä asiassa. Kaikki kerhokertamme suunnittelimme tukeaksemme vanhemman ja lapsen positiivista vuorovaikutusta.

On paljon vanhempia ja lapsia, joilla ei tarpeeksi hyvää vuorovaikutusta pääse jostain syystä syntymään. Jotkut vanhemmat saattavat tämän takia ajautua täydellisen avuttomuuden tilaan lapsensa kanssa, eivätkä vanhemmat välttämättä ymmärrä hakea tähän apua. Vauva vastaa vanhemman kokoaikaiseen psyykkiseen ja ruumiilliseen hiljaisuuteen vetäytymällä. Tällöin vauvan ruumis on jatkuvassa jännityksen tilassa, kunnes ruumis lamaantuu ja elämisen ilo sekä kiinnostus ympäristöstä katoavat. Itkun avulla vauva yrittää saada vanhemman huomion itseensä, mutta jos vauva ei saa huomiota itkemällä eikä hänen tarpeisiinsa vastata, alkaa

itkukin vähitellen hiipua. Myös vauvan kaikki muut vuorovaikutuksen yritykset vähenevät, ja vauva kääntyy vanhemmasta pois päin sekä lamaantuu ja yrittää tulla toimeen omillaan. (Niemi ym. 2003: 33-34.)

Yhteinen hetki -kerhollamme pyrimme positiivisten hetkien luomiseen vanhemman ja lapsen välillä, sillä lapsen kanssa eläminen on jatkuvaa vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen kesken. Kun vanhempi hoivaa, ihailee, tutkii ja rakastaa lastaan, rakentaa hän hyvää suhdetta itsensä sekä lapsen välille. Yleensä parhaat hetket vanhemman ja lapsen välillä syntyvät luonnostaan suunnittelematta. Peruskokemusta hyvästä yhdessäolosta ja vuorovaikutuksesta syntyy, kun vanhempi on aidosti läsnä, reagoi lapsensa tunteisiin sekä hellittelee lastaan. Kun vanhempi tarjoaa lapselleen hyvää ja turvallista oloa, vaikuttaa se positiivisesti sekä ratkaisevasti lapsen kehitykseen. Tämän takia vuorovaikutushetket ovat elintärkeitä lapselle. (Salo & Tuomi 2008: 10.)

Vauvaan vaikuttava suurin ympäristötekijä ensimmäisten elinkuukausien aikana on vauvan sekä vanhemman välinen vuorovaikutus. Siksi on merkittävää tietää, mitkä asiat edistävät tätä vuorovaikutusta. Yksikin hyvä vuorovaikutussuhde riittää turvaamaan vauvalle terveen kehityksen, mutta vauvalle on todella suuri etu siitä, jos hänellä on hyvät vuorovaikutussuhteet molempiin vanhempiinsa. Vanhemmille sekä vauvalle on epäedullisempi tilanne, jos toinen vanhemmista jää kokonaan vuorovaikutuksen ulkopuolella eikä kolmenkeskeistä vuorovaikutussuhdetta synny. Kolmenkeskeisen vuorovaikutuksen esteenä voi olla vanhempien väliset ristiriidat tai malli, jonka mukaan vain toinen vanhemmista hoivaa ja hoitaa lasta. (Deufel & Montonen 2010: 24.)

Lapsi kiintyy ja hän saa kokemuksen siitä, että hän on arvokas, vanhemman hyvän vuorovaikutuksen ansiosta ja vanhemman osoittaman kiintymyksen sekä riittävän hyvän huolenpidon ansiosta. Nämä ovat perustana lapsen halulle toimia vanhempiensa toiveiden mukaisesti sekä ovat varhaisen moraalin kehityksen tärkeimpiä osia. Seurustellessaan vanhempiensa kanssa, lapsi oppii sosiaalisten kanssakäymisten taitoja sekä matkimisen että tunteiden ristiinsoinnuttamisen avulla. Lapsen kasvaessa ja tämän alkaessa liikkumaan itsenäisesti vanhemman tehtäviin kuuluu myös rajoitusten sekä sääntöjen asettaminen ja niiden noudattamisesta huolehtiminen. Tämä kehittää lapsen käyttäytymisen sekä tunteiden, varsinkin aggression, hallintaa sekä moraalin ja yhteisöllisyyden oppimista. (Deufel & Montonen 2010: 25-26.) Lapsen kasvu saattaa aiheuttaa vanhemmille hämmennystä siitä, mitkä ovat omat roolinsa. Kun alle yksivuotiaan lapsen kanssa vuorovaikutuksessa korostuu hoivaajan rooli, niin taaperoikäinen lapsi tarvitseekin jo vanhemmalta esimerkiksi rajojen asettajan roolia. Mielestämme Vanhemmuuden roolikartta® on tämän takia oiva apu vanhemmuuden muuttuviin rooleihin lapsen kasvaessa.

6.1 Tutkimustyö vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa

Mielestämme on tärkeää tietää, miten vanhemmuuden ja lapsen vuorovaikutuksen tutkimustyö on edennyt historiassamme, koska vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on niin merkittävässä osassa opinnäytetyössämme. Empiirisellä tutkimuksella on saatu paljon lisää tietoa varhaisen vuorovaikutuksen sisällöstä sekä siitä, mikä on merkityksellistä esimerkiksi lapsen hyvälle psyykkiselle kehitykselle. Empiirisen tutkimuksen alkuvaiheissa pyrittiin löytämään äidin toiminnasta piirteitä, jotka voisivat edesauttaa lapsen hyvää kehitystä. Myöhemmin tutkimuksia laajennettiin koskemaan myös isiä sekä enemmän lapsen kehitystä. Vuorovaikutuksen tutkimisessa suurin harppaus eteenpäin on ollut analysointimenetelmissä. (Pesonen 2010.)

Tärkeimpänä käännekohtana voidaan pitää sitä, että teoreettisesti on huomio siirretty vanhemman toimintatavasta siihen, miten lapsi sekä vanhempi toimivat yhdessä. Tieto lapsen vuorovaikutusvalmiuksista on kasvanut ja tämän seurauksena on pystytty kehittämään erilaisia lapsen kehitystä sekä kasvua auttavia interventioita. Tutkimuksella on lisätty tietoa lapsen vuorovaikutustaidoista sekä hyvien vuorovaikutustapahtumien merkityksestä jokaisen lapsen kehitykselle. Jokaisella lapsella on oma yksilöllinen tapa viestiä ja jokainen vanhempi pystyy kehittämään vuorovaikutustaitojaan oman lapsensa kanssa. (Pesonen 2010.)

1980-luvulla kehitettiin videotekniikka, jolla pystyttiin tarkastelemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta mikroanalyttisesti eli sekunti sekunnilta. Tällaisten tarkastelujen avulla pystyttiin tekemään johtopäätöksiä, miten eri vuorovaikutuksen vaiheet ovat seurausta toisistaan ja kuinka hyvin lapsi sekä vanhempi pystyvät vastaamaan toistensa vuorovaikutukseen. Tutkimuskohde vaihtui enenevässä määrin vanhemman toiminnasta siihen, miten lapsi ja vanhempi toimivat yhdessä sekä miten vuorovaikutus muuttuu lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tämä sisälsi oletuksen siitä, että vanhempi ja lapsi ovat molemmat yksilöitä ja heillä molemmilla on yksilölliset reagointi- ja itsesääteilypiirteet vuorovaikutuksessa ja tämä vaikutti puolestaan vuorovaikutustilanteen emotionaaliseen ilmapiiriin. Samalla kun analysoinnin ja tutkimuksen kohde siirtyi varsinaisiin vuorovaikutustilanteisiin, kiinnostus laajeni sensitiivisyydestä kiintymyssuhteen turvallisuutta ja luotettavuutta ennustavana asiana useisiin uusiin tutkimuskysymyksiin. (Pesonen 2010.)

6.2 Mentalisaatiokyky vanhemmuuden kannalta

Vanhemmuuden mentalisaatiokyky on tärkeä osa lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen muodostumisessa. Varhaiset kehitysvuodet ovat erityisen merkittäviä vuorovaikutuksen muodostamisessa. (Ajattelen toista ihmistä, olen siis ihminen 2012.) Tämä tarkoittaa sitä, että vanhempi pystyy pohtimaan lapsensa kokemuksia, tunteita, ajatuksia sekä tarpeita. Van-

hemman on myös pohdittava omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä näiden vaikutuksia vanhemman ja lapsen välisiin vuorovaikutustilanteisiin. Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta pystytään vahvistamaan, kun turvataan lapsen kehitys sekä kasvu. Mentalisaatiokyvyn tärkeä osa on, että vanhempi on kiinnostunut lapsen mielen liikkeistä. (Viinikka 2014: 26, 30.) Mentalisaatiokyky on mielestämme erittäin tärkeä osa vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Siksi koimmekin tärkeäksi keksittyä opinnäytetyössämme hieman myös vanhemman mentalisaatiokykyyn.

Vanhemmuutta pystytään tukemaan monella eri tavalla. Vanhemmat tarvitsevat konkreettisia ohjeistuksia vauvan hoitoon, esimerkiksi kuinka lasta ruokitaan ja millaista on oikeanlainen ruoka sekä vanhempia voidaan neuvoa, miten pystytään toimimaan erilaisissa ristiriitatilanteissa. Näillä ohjeilla voidaan ohjeistaa ja kertoa kuinka tärkeää on lapselle turvallisten, säännöllisten sekä toistuvien rutiinien merkitys lapsen kehityksessä. Vanhemmat saattavat myös tarvita konkreettisia ohjeita siitä, että lapset tarvitsevat rajoja ja rakkautta. On kuitenkin mahdollista, että vanhemmat osaavat ja kykenevät antamaan lapselle oikeanlaista ravintoa, mutta he eivät kuitenkaan tavoita lapsen tunnetilaa ja kokemusta. (Viinikka 2014: 26-27.)

Mentalisaatioon liittyy paljon kysymyksiä varhaisessa vanhemmuudessa. Vanhemmat saattavat pohtia vauvan käyttäytymisen motivaatioita, miltä vauvasta tuntuu juuri nyt tai mitä hän voi tarvita juuri tällä hetkellä. Mentalisaatiokyvyllä voidaan siis tarkoittaa myönteistä uteliaisuutta, avointa mieltä ja pinnistelyä lapsen kokemusmaailman saavuttamiseksi. Näiden ansiosta mielikuvat omasta vanhemmuudesta ja lapsesta kehittyvät positiivisiksi ja vuorovaikutus muuttuu antoisaksi. Mentalisaatiokykyyn kuuluu myös tietämättömyyden sietäminen ja ymmärrys siitä, ettei kaikkea voi tietää. Tällöin mieli pysyy vastaanottavaisena sekä valmiina korjaamaan mahdollisia virhetulkintoja. Vanhempien on hyvä muistaa, ettei heidän tarvitse tavoitella täydellistä vanhemmuutta. (Viinikka 2014: 31.)

Vanhempia voi kannustaa harjoittelemaan mentalisaatiokykyä pohtimalla omaa sekä muiden mielensisäistä maailmaa ajan kanssa. Vanhemman pohdinnat eivät kuitenkaan hyödytä lasta, jos se ei näy vuorovaikutuksessa vanhemman kykyä vastata yhtäaikaaisesti lapsen fyysisiin sekä emotionaalisiin tarpeisiin. Kun vanhemmat ovat riittävästi läsnä ja kiinnostuneita lapsesta, tapahtuu mentalisaatiokehitys luonnostaan ja huomaamatta. (Viinikka 2014: 31-33.) Äideillä on kyky päästä äidilliseen mielentilaan, jossa äidillä herkiytyy kyky vastaanottaa lapsen voimakkaita tunteita ja samalla äidit oppivat näkemään lapsen tunteet viesteinä sekä kykenevät arvioimaan niitä. Tähän edellytetään vanhemmilta mielentilaa, missä ajatuksen, ideat sekä oivallukset voivat muotoutua. Tällöin vanhemmat pystyvät kestämään myös vaikeita sekä sekavia tunteita. Tämän takia vanhemmat luonnostaan jaksavat yleensä hoivaa lasta päivin ja

öin, saamansa rakkauden ansiosta. Äidin mielen tukeminen edesauttaa häntä suojelemaan lastaan ylivoimaisilta tunteilta. (Niemelä ym. 2003: 74-75.)

Jos vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on vaikeuksia, on kysymys vastavuoroisuuden puuttumisesta. Vanhempi ei ehkä osaa vastata lapsen aloitteisiin tai ei reagoi lapsen itkuun eikä ota lasta syliin. Ongelmia saattaa olla myös, jos vanhempi on liian tunkeileva tai katkaisee lapsen aloitteita. Tällöin vanhempi on kyvytön ja haluton jakaa lapsen tunteita sekä kokemuksia tai ei lohduta lasta eikä ole mukana jakamassa onnen ja ilon kokemuksia. (Viinikka 2014: 36.)

Vanhemmuuden mentalisaatiokykyä vahvistamalla pyritään vanhempaa ymmärtämään lapsen sisäistä maailmaa, unohtamatta lapsen ulkoista olemusta. Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on ollut lupaava Vahvuutta vanhemmuuteen - toimintamalli vuosina 2010-2014, jolla pyrittiin vanhemmuutta tukevaan reflektiiviseen työotteeseen. Tämän tavoitteena on ollut vahvistaa vanhemmuutta siirtymällä käyttäytymisen tasolta lapsen mielen sekä kokemuksen tasolle. (Viinikka 2014: 36.)

Mentalisaation vahvistamisessa pyritään auttamaan vanhempia mentalisoimaan. Tällöin autetaan vanhemman kykyä pitää lapsen mieli omissa mielessä. Mentalisaatiokykyä vahvistava työ pyrkii siihen, että vanhempi ymmärtää lapsen sisäistä maailmaa ottamalla samalla huomioon myös lapsen ulkoisen olemuksen. Joskus on myös tarpeen keskittyä lapsen ulkoiseen olemukseen, jos vanhemmilla on vaikeaa tulkita lapsen viestejä. Ulkoista olemusta voidaan tarkkailla esimerkiksi video-ohjauksella. Tällöin vanhempi voi oppia tulkitsemaan vauvan kehonkieltä sekä yhdistämään niitä vauvan sisäiseen kokemukseen, puhutaan siis ulkoiseen havaintoon perustuvasta mentalisaatiosta. Vanhempi voi alkaa ymmärtämään tästä, että kehittyminen vanhempana on kiinnostumista lapsesta sekä epävarmuuden sietämistä. (Viinikka 2014: 36-38.)

6.3 Alle 2-vuotiaan lapsen kehitysvaiheet

Toimintaa suunniteltaessa on erittäin tärkeää ottaa huomioon lapsen kehitysvaiheet, jotta toiminta olisi mahdollisimman hyödyllistä ja mielekästä heidän kehitystasoonsa nähden. Jokainen lapsi on yksilö ja sen myötä myös kehitys vaihtelee yksilöittäin, mutta tietynlaiset yleistetyt kehitysvaiheet ovat lapsen jokaisena ikävuotena. Näistä huolimatta jokaisella lapsella on oma rytmensä kasvun ja kehityksen suhteen, minkä vuoksi on mahdotonta sanoa tarkkaa yhte-näistä kuvaa tietynikäisestä lapsesta. (Jarasto & Sinervo 2000: 18.) Lapsen kehitys riippuu paljon lapsen kokemuksista niin perheessä, koulussa, naapurustossa kuin kulttuurissakin. Lapsen kehitys on jaettu kolmeen osa-alueeseen: fyysiseen ja motoriseen, sosiaalis-emotionaaliseen

sekä kognitiiviseen kehitykseen, joihin kaikkiin vaikuttavat lapsen perimä, ympäristö sekä yksilön oma aktiivisuus. (McDevitt & Ormrod 2010.)

Lapsen käyttäytymisessä ja toiminnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia lapsen ollessa 2-3 kuukauden ikäinen, 5-6 kuukauden ikäinen, 8-12 kuukauden ikäinen ja noin 18 kuukauden ikäinen. Nämä muutokset vaikuttavat vahvasti lapsen suhteessa toiseen ihmiseen ja tämän takia on tärkeää tuntea näitä muutoksia puhuttaessa vuorovaikutuksesta vanhemman kanssa. (Niemelä ym. 2003: 346.) Yhteinen hetki - kerhoomme osallistui alle kaksivuotiaita lapsia vanhempineen. Tästä syytä halusimme pohtia alle kaksivuotiaiden lasten iän merkitystä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Kerhomme ikähaitari oli suuri, sillä juuri alle kaksivuotiaiden lasten kehitys sekä vuorovaikutuksen opettelu muiden ihmisten kanssa on merkittävää.

Ensimmäisenä ikävuotena on tärkeintä perusturvallisuuden syntyminen, jotta lapsi pystyy luottamaan ihmisiin sekä siihen, että hänen tarpeistaan huolehditaan (Jarasto & Sinervo 2000: 27-28). Erityisesti 0-2-vuotiaiden lasten kehityksen kannalta on tärkeää, että varhainen vuorovaikutus on riittävää (Kehittymistä vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa). Tämä luottamus ja turvallisuuden tunne näkyy myös myöhemmin lapsen elämässä etenkin itsetunnon ja itsevarmuuden myötä (Jarasto & Sinervo 2000: 27-28). Koko varhaislapsuus, johon kuuluu lapsen kehitys kahden ensimmäisen elinvuoden aikana, on erittäin tärkeää aikaa. Tällöin kehittyvät lapsen elämän perustaidot, kuten puhe, eleet, kävely sekä emotionaaliset taidot. (McDevitt & Ormrod 2010: 19.)

Vauvoilla ja pienillä lapsilla on kova halu oppia uutta ja tietää asioista. Tähän kuuluu muun muassa tavaroiden suuhun laittaminen sekä mielenkiinto siitä, mitä aikuiset tekevät esimerkiksi kodin askareissa. Lapset tarkkailevat ja ovat uteliaita, mikä taas johtaa heitä käyttämään ja kehittämään fyysisiä taitojaan. Lapset kurottelevat esineisiin, ryömivät sekä kiipeilevät ymmärtämättä vaaraa pudota. (McDevitt & Ormrod 2010: 20.) Erityisesti pienet lapset oppivat parhaiten tekemällä, sillä puheen ymmärtäminen ei ole vielä kehittynyt tarpeeksi. On tärkeää lapsen kehityksen kannalta, että lapselle annetaan aikaa ja tilaa tutkia ympäristöään rakentaakseen ymmärrystä maailmasta. (Hujala & Turja 2011: 19.)

Fyysinen ja motorinen kehitys

Juuri 7-10 kuukauden ikäisenä lapsi kokee fyysisessä ja motorisessa kehityksessään tasapainottomuuden kauden. Halu päästä eteenpäin on, mutta taidot eivät vielä riitä. Vasta 10 kuukauden iässä lapsen hermojärjestelmä on valmis oikeaoppiseen konttaamiseen. Erityisesti alle vuoden iässä lapsi oppii matkimalla, leikkimällä, liikkumalla sekä toistamalla asioita. Aistien ja liikkeen yhdistelmä edesauttaa parhaiten lapsen kehitystä. (Jarasto & Sinervo 2000: 29-30.)

Tämän vuoksi myös vanhemman aito läsnäolo on tärkeää ja pyrimme mahdollistamaan sen kerhossamme.

Seitsemän kuukauden iässä lapsi kääntyy herkästi vatsamakuulle ja sitä kautta ryömimään ja näkemään uusia asioita. Vartalon hallinta kehittyy ja esimerkiksi liikkeiden jarruttaminen asennon hallinnan menettäessä onnistuu jo seitsemän kuukautiselta lapselta. Myös kääntymisen selinmakuulta vatsamakuulle on yleistä jo alle seitsemän kuukautisilla lapsilla. Hienomotoriset taidot ovat tiiviisti yhteydessä kehon hallintaan. Hienomotoriikka alkaa kehittyä, ja tarrausote on jo pienellä vauvalla vahva. (Salpa 2007: 70-82.)

8-10 kuukauden iässä lapsi osaa jo kontata ja istua ilman tukea. Lapsi oppii liikunnallisten leikkien kautta kehonhallintaa, ja samalla myös oivaltamaan syy- ja seuraussuhteita. (Salpa 2007: 85-86, 108.) Konttaamisen ja istumisen lisäksi lapsi oppii seisomaan tukea vasten (Lapsi oppii liikkumaan). Tässä iässä lapsen kehitys ja erityisesti motoriset taidot voivat vaihdella suurestikin eri yksilöillä. Tähän syynä on lapsen temperamentti, motivaation taso sekä karkeamotoristen taitojen taso. On selvää, että uteliaan luonteen omaava lapsi haluaa liikkeelle, kun taas aremmat lapset viihtyvät paikallaan pidempään. Myös hienomotoriset taidot kehittyvät paljon näiden muutamien kuukausien aikana. (Salpa 2007: 85-86, 108.) Lapselle kehittyy niin sanottu pinsettiote myös tässä ikävaiheessa. Lapsi pystyy tarttumaan asioihin peukalon ja etusormen avulla. Vuoden ikäisenä lapsi ottaa yleensä ensiaskeliaan sekä kykenee seisomaan ilman tukea. Tässä ikävaiheessa lapsi alkaa myös pikkuhiljaa oppia syömään sekä riisumaan itse. (Lapsi oppii liikkumaan.)

Kun lapsi oppii kävelemään varmasti, noin puolentoista vuoden iässä, alkaa lapsen vauhdikas elämä. Lapsi kiipeilee, kurottelee ja juoksee sekä osaa heitellä tavaroita. Samoin lapsen halu opetella toimimaan itse kasvaa ja esimerkiksi ruokailu alkaa sujua paremmin. Apua ei aina suostuta ottaa vastaan, erityisesti kun on kyse pukemisesta. Sorminäppäryys sekä silmän ja käden yhteistyö kehittyy alle kaksivuotiaalla lapsella huomattavasti. Kirjan sivujen kääntäminen ja tornien rakentaminen palikoista luonnistuu tässä ikävaiheessa. (Liikunnallinen kehitys.) On selvää, että lapsi kehittyy fyysisesti huimaa vauhtia, mutta emme koe esimerkiksi lapsen pituus- ja painokehityksen olevan tarpeellista teoreettista perustaa toiminnallemme sekä sen suunnittelua varten.

Sosiaalis-emotionaalinen kehitys

Sosiaalis-emotionaalisessa kehityksessä lapsi oppii sosiaalisuuden, tunne-elämän ja persoonallisuuden kehittymistä. Suurin osa lapsen vuorovaikutuksesta ja sosiaalisesta kanssakäymisestä kahden ensimmäisen elinkuukauden aikana liittyy lapsen nälän, unen sekä aktiivisuustason säätelyyn. Tällöin keskeisiä tilanteita vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa on syöttö- ja imetystilanteet, nukuttamis-, itku- sekä rauhoittumistilanteet. Kahden ja puolen kuukauden

iästä viiden kuukauden ikään lapsi alkaa olla valmis näyttämään hänen tunnekapasiteettiaan sekä sosiaalisuuttaan kasvokkain tapahtuvissa hetkissä, esimerkiksi leikki-tilanteissa. Lapsella on kykyä tämän ikäisenä jo kontrolloida katsettaan, vastata hymyyn sekä ääniin. Tällöin voi vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutuksen säätely alkaa. (Niemelä ym. 2003: 346-347.)

Lapsi kehittyy myös sosiaalis-emotionaalisesti hurjasti ensimmäisten elinvuosiensa aikana. Siinä missä vauvat kommunikoiivat itkulla, alkavat lapset 10 kuukauden iässä enenevässä määrin jäljittelemään aikuisten puhetta. Samoin aikuisen liikkeitä saattavat tarttua lapsen kommunikointiin. (Jarasto & Sinervo 2000: 31-32.) Lapsen alkaessa liikkumaan enemmän myös lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen tulee uudenlaisia asioita (Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja muuttuvat). Alle vuoden ikäisen lapsen kehityksen kannalta on erityisen tärkeää, että lapsi saa tarvitsemansa ajan ja seuran keskusteluihin, leikkeihin, lauluun ja hellyyden osoituksiin (Jarasto & Sinervo 2000: 31-32).

Itkun lisäksi pieni lapsi osoittaa hyvää oloaan nauraen, kiljuen sekä kujeillen. Tällöin myös vanhemman reaktiolla on suuri merkitys lapsen olotilaan. Mikäli vanhempi innostuu yhtäläillä jostakin lapselle tärkeästä asiasta, kuten lelusta, lapsi kokee tulleensa ymmärretyksi ja sitä kautta myös pysyy hyväntuulisena. Pienen lapsen kehityksen kannalta ei tarvitse järjestää leikkihetkiä koko aikaa, vaan aito läsnäolo esimerkiksi puheen, katsekontaktin ja paikkaamisen myötä kehittää lapsen luottamusta ja vuorovaikutusta vanhempaan ja sitä kautta lapsi kehittyy myös kognitiivisesti. (Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja muuttuvat.)

Varhaislapsuudessa ja etenkin kahden vuoden ikää lähestyessä lapselle kehittyy vahva oma tahto ja tarmo. Ei, minun ja minä ovat yleisiä sanoja tahtoaan ilmaistessa. (McDevitt & Ormrod 2010: 24.) Lapsi oppii ensimmäiset merkitsevät sanat noin vuoden ikäisenä, ja ne ovat yleensä arjen ympäristöön liittyviä, kuten äiti. Vanhemman reaktio on tässäkin asiassa tärkeää, mitä innokkaampi vanhempi on lapsen ensisanoista, sitä enemmän lapsi yrittää nimetä asioita. Arjen tekemistä kuvaavia sanoja ja ilmaisuja lapsi oppii tunnistamaan vuoden iässä, esimerkiksi ”mennään syömään”. (Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja muuttuvat.)

8-12 kuukauden ikäisellä lapsella alkaa esiintyä selviä kiinnittymiskäyttäytymisen merkkejä erotilanteissa vanhemmistaan. Lapsi voi ymmärtää jo, että toisella ihmisellä on asioita mielessään ja myös hänellä itsellään on asioita mielessä sekä näitä asioita voi jakaa toisen ihmisen kanssa. Nämä ajatusten jakamiset näkyvät vuorovaikutuksessa esimerkiksi tunteiden yhteensovittamisessa sekä yhteisen huomion kohteen jakamisessa. (Niemelä ym. 2003: 347.)

Kun lapsi on jo toisen ikävuoden lopulla 18-24 kuukauden iässä, lisääntyy puhe ja liikkuvuus. Tällöin kieli tuo mukanaan kokonaan uuden puolen vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän ikäisen lapsen kehitysvaiheessa voidaan myös jo puhua vanhemman ja lap-

sen välisestä opettavasta vuorovaikutuksesta. Myös rajojen asettaminen tulee uutena piirteenä vuorovaikutussuhteeseen. (Niemelä ym. 2003: 347.)

Kognitiivinen kehitys

Kognitiivisilla toiminnoilla tarkoitetaan tiedollisia toimintoja, kuten havaintojen, tarkkaavaisuuden, ajattelun, kielenkäytön sekä muistin toimintaa ja oppimista. Jean Piaget on luonut teorian lapsen kognitiivisen kehityksen kannalta. Tämän teorian mukaan alle kaksivuotiaana lapsi kokee sensomotorisen vaiheen, jonka myötä lapsi alkaa hahmottaa syy- ja seuraussuhdetta ja sen merkitystä. Noin vuoden ikäisenä lapsi oppii hahmottamaan paikkoja. Alle kaksivuotiaan lapsen ajattelu perustuu liikkumiseen ja aisteihin ja ympäristö on tärkeässä roolissa ajattelun kehittymisen kannalta. Myös kielellinen kehitys on osa kognitiivista kehitystä. Pienen lapsen ensisanojen jälkeen sanavaraston kehittyminen ja laajeneminen on nopeaa. Kahden vuoden iässä lapsi kokee ensimmäisen kyselykautensa mitä - kysymysten kautta. (Lapsen kognitiivinen kehitys 2015.)

Ensimmäisiä sanojaan lapsi oppii ymmärtämään yhdeksän kuukauden iässä. Tässä iässä lapsi oppii myös ymmärtämään, että ihmiset ja esineet eivät lakkaa olemasta vaikka poistuisivatkin näkökentästä. Tämä johtuu lapsen kyvystä muodostaa muistikuvia tutuista henkilöistä sekä esineistä. Vierastamisvaihe tulee esille tässä ikävaiheessa. Vierastaminen on hyvin yksilöllistä ja johtuu lapsen pelosta tuntemattomia ihmisiä kohtaan sekä erosta omista läheisistään. Lapsi alkaa myös kiinnostua toisista lapsista, ja ottaa heihin kontaktia välillä kovakouraisestikin. Oma mieli näytetään voimakkaasti, mikäli jokin asia kielletään tai ei mene muuten lapsen toivomalla tavalla. (Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja muuttuvat.)

Alle kahden vuoden iässä lapsi oppii ymmärtämään muiden ihmisten viestejä paremmin sekä empatiakyky alkaa kehittyä lapsen huomatessa, että muillakin ihmisillä on tunteet. Lapsi alkaa ymmärtää oikeaa ja väärää. Vanhempien ja muiden lapselle rakkaiden aikuisten on tärkeää arvostaa lasta ja osoittaa se. Tällä tavoin myös lapsi alkaa arvostaa itseään ja nostattaa itsetuntoaan. Yksi tärkeimpiä tekijöitä itseluottamuksen kehittymisessä onkin nimenomaan jatkuva suhde rakastaviin aikuisiin. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2002: 30-31.)

Kaiken kaikkiaan otimme selvää kerhoomme osallistuneiden lasten kehitysvaiheista, joiden pohjalta pyrimme muodostamaan kaikille sopivaa kerhotoimintaa pitäen koko ajan mielessämme pääajatuksemme vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta ja vanhemmuuden tukemisesta. On tärkeää huomioida, että kasvu ja kehitys vuodessa, eli seitsemän kuukauden ikäisestä lapsesta yhden vuoden ja seitsemän kuukauden ikäiseksi on suuri. Tässäkin on tärkeä huomioida ero seitsemän kuukautisen sekä alle kaksi vuotiaan välillä, lapsen kehitys on niin valtavaa pienessä ajassa.

7 Yhteinen hetki-kerhon syntyminen

Halusimme järjestää vanhemmalle ja lapselle yhteistä toimintaa, jossa tuemme vanhemmuutta ja pyrimme antamaan uusia työkaluja lapsen kanssa leikkimiseen. Kerhotoiminnan yksi tärkeä tavoite oli antaa vanhemmalle ja lapselle tilaa ja aikaa, jossa he pystyvät keskittymään ainoastaan toistensa kanssa tekemiseen, eikä esimerkiksi kodin askareet ole keskeyttämässä toimintaa. Tarkoituksenamme oli antaa työkalut vanhemmille ja lapsille, eikä puuttua heidän yhteiseen toimintaan. Pyrimme olemaan joustavia kerhon toiminnan suhteen ja teimme varasuunnitelman sen varalle, etteivät lapset innostu toiminnasta. Tärkeää on, että yhteinen tekeminen on kummallekin mieleistä parhaan vuorovaikutuksen takaamiseksi. Pyrimme myös siihen, että Vanhemmuuden roolikartta® menetelmänä voisi tukea jatkossakin leikkipuistosekä Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminnassa vanhemmuutta ja kerhotoiminnallamme olisi mahdollisesti jatkumoa muissa kerhoissa.

Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston kerhotoiminnan periaate ja tavoite on tukea lapsen kasvua sekä kehitystä. Kerhoissa pidetään suunniteltua sekä ohjattua leikkiä ja erilaista toimintaa kuten kädentaitoja, musiikkia tai liikunnallisia toimintoja. (Päiväkotien ja leikkipuistojen kerhot 2014.) Noudatimme näitä periaatteita yhteistyöpaikassamme Helsingin kaupungin leikkipuistossa.

7.1 Kerhotoimintamme pääpiirteittäin

Toiminnallinen opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä helsinkiläisen leikkipuiston sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilan kanssa. Järjestimme leikkipuiston tiloissa vanhempilapsikerhoa, jonka tavoitteena oli vuorovaikutussuhteen ja vanhemmuuden tukeminen. Toivomme että kerhotoimintaamme ja erityisesti Vanhemmuuden roolikartta® -menetelmää voisi hyödyntää ja kehittää jatkossa myös muissa leikkipuiston varhaiskasvatusryhmissä. Aihe on ajankohtainen, sillä mediassa uutisoidaan valitettavan usein traagisista perhetragedioista. Näiden välttämiseksi on erityisen tärkeää tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta ja sen takia olemmekin kiinnostuneita juuri tästä aiheesta.

Itse toimintakertoja ryhmällä oli neljä ja kukin kesti kerrallaan reilun tunnin. Kaksi toimintakerroista oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan yhteydessä ja kaksi pelkästään meidän ryhmän kesken. Ryhmäämme ilmoittautui viisi vanhempaa lapsineen ja lasten ikähaitari oli seitsemän kuukauden ikäisestä lapsesta vuoden ja seitsemän kuukauden ikäiseen lapseen. Pyrimme aluksi järjestämään toimintaa vain tietyn ikäisille, jotta ikäjakauma ja sitä kautta lasten kehitystasot eivät olisi liian suuret, mutta perheiden sitoutumisen puutteen vuoksi koimme tämän ikäjakauman olevan toiminnan kannalta muokattavissa jokaiselle lapselle ja vanhemmalle sopivaksi. Itse toimintaa varten otimme selvää ennen kerhotoiminnan al-

kua erilaisista toimintamuodoista vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi, ja valitsimme niistä jokaiselle kerralle eri toimintamuodon.

Mainostimme kerhotoimintaamme aluksi kertomalla tutkimuksen pääpiirteet Mannerheimin lastensuojelun yhteyshenkilölle toimintamme sisällöstä ja saadessamme asiakkaita lähetimme heille kerhomainoksen (Liite 2) tarkemmin toimintakerroista ja niiden sisällöistä. Tämän jälkeen sovimme leikkipuiston työntekijöiden kanssa yhteistyöstä ja tilojen käyttämisestä. Viidestä ilmoittautuneesta kerhotoimintaan osallistui vain kolme, emmekä siinä vaiheessa enää saaneet lisää osallistujia kerhoomme. Pelkäsimme aluksi, että asiakkaita saapuisi vain yksi kuten edellisessä leikkipuistossa, mutta onneksi kaikki kolme sitoutuivat toimintaan sekä tutkimukseemme kiitettävästi.

7.2 Toiminnan suunnittelu

Otimme huomioon kerhotoimintaa suunnitellessamme sen, että pieni lapsi tarvitsee ympärileen turvallisen kasvuympäristön, jossa lapsi kehittyy ja oppii uusia asioita vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tämä muodostuu läheisistä aikuis- ja ystävyysuhteista (Kasvatus ja kasvatustietoisuus.) Tämän vuoksi oli lapsen kannalta tärkeää, että turvallinen vanhempi on mukana koko kerhotoiminnan ajan. Jokaisen lapsen kehittyminen on hyvin yksilöllistä. Tämä tulee muistaa lapsia ohjattaessa. Kehitystaso voidaan määritellä motoriselle, kognitiiviselle ja sosioemotionaaliseen kehityksen osa-alueelle. Onnistuneen ohjaamisen edellytykset määrittää lasten kehitystaso. (Lapsi ohjattavana.) Pyrimme hallitsemaan kerhotoimintaa pitäessämme näitä taitoja. Vastuu lapsista oli silti heidän vanhemmillaan ja Yhteinen hetki -kerhon tarkoituksena oli vain antaa heille työkalut yhteiselle tekemiselle sekä vuorovaikutuksen tukemiseksi. Pohdimme myös ennen toiminnan alkua, miten meidän tapamme ohjata vaikuttaa vanhemman kokemukseen toiminnasta.

Toiminnan suunnittelussa haasteeksi nousivat nimenomaan lasten eri kehityserot. Suurin osa lapsista ei vielä edes kontannut, mutta yksi lapsi juoksenteli jo paljonkin ollen myös hyvin aktiivinen lapsi. Tämän vuoksi suunnittelimme toimintaamme mahdollisimman paljon kädentaitoja ja jätimme liikunnalliset toiminnat pois. Myös kädentaitoja suunnitellessa otimme huomioon lasten hienomotoriset taidot ja niiden erot erityisesti vanhimman ja nuorimman lapsen välillä. Pyrimme suunnittelemaan sen verran luovaa toimintaa, että jokainen lapsi ja vanhempi saavat siitä oman lapsen kehitystasoonsa nähden eniten irti.

Emme suunnitelleet varsinaisia yhteisiä leikkejä, jotta kerhotoiminta pysyisi vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukijana, eikä siten että me ohjaamme ja perheet tekee niin kuin me sanomme. Tällöin aito vuorovaikutus ja luovuus kärsivät. Tämä toi haasteita myös siihen, kuinka kerhoon osallistujat kokevat kerhotoiminnan, jossa ohjaajat toimivat lähinnä

antamassa työkaluja yhdessä toimimiseen. Myös itse jännitimme kovasti, kuinka tämä uusi rooli ohjaajina meiltä sujuisi.

Pohdimme ennen kerhotoiminnan alkua myös sitä, kuinka nivomme Vanhemmuuden roolikartan® mukaan jokaiseen kerhokertaan. Päädyimme siihen, että jaoimme Vanhemmuuden roolikartat vanhemmille mukaan ensimmäisellä kerralla ja he saivat kotona rauhassa tutustua roolikartan sisältöön ja ideaan sekä täyttää roolikarttaa omassa rauhassa. Päätimme näin siksi, koska ajattelimme sen olevan kerhon yhteydessä liian hektistä, eikä vanhemmilla välttämättä ole keskittyminen täysin roolikartassa. Tarkoituksena oli käydä roolikarttaa ja siinä heidän ajatuksiaan läpi jokaisella kerhokerralla.

Jokaisen kerhokerran jälkeen vanhempi sai pohtia ja arvottaa tekemistään roolikartan kautta; millä osa-alueella oli juuri sillä kerralla onnistunut tai vahva. Keskityimme positiiviin asioihin sekä onnistumisen kokemuksiin. Tarkoituksena oli, että vanhemmat pystyvät itse pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja mahdollisesti löytämään kehityskohtia roolikartan avulla. Painotimme vanhemmille, että tarkoituksenamme ei ollut arvostella tai arvioida heidän vanhemmuuttaan, vaan tutkia kerhotoiminnan vaikutusta vuorovaikutukseen sekä tukea positiivisella tavalla vanhemmuutta.

7.2.1 Ohjaajuus kerhotoiminnassa

Pohdimme kerhotoimintaa suunnitellessamme myös ohjaajuuttamme. Tarkastelimme ohjaajuuttamme fasilitoinnin kautta, sillä tämä termi kuvaa meidän ohjaajuuden roolia kerhotoimintaa pitäessämme. Fasilitoijina olimme kerhotoiminnan neutraaleita vetäjiä eli emme ota kantaa vanhemman ja lapsen toimintaan kerhossa. Meidän tehtävänä oli siis keksittyä kerhotoiminnan etenemiseen. Yhteisöllisyyden kautta fasilitointi auttaa yhdistämään vanhempien ja lasten eri osaamisia. Fasilitaattoreina pyrimme rohkaisemaan vanhempia erilaisiin näkökulmiin ja avoimeen dialogiin Vanhemmuuden roolikarttaa varten. (Koivula 2014.)

Lapsiryhmiä ohjatessa on ohjaajan aina muistettava huomioida lapsien kehitysaste, psykososiaaliset kyvyt, kognitiivinen toimintakyky, itsetunto ja identiteetti, kypsyys sekä lapsien itsenäisyys. Ryhmässä toimimisen on kuitenkin tarkoitus olla lapselle mukavaa sekä opettavaista, kukaan ei saa tuntoa olevansa huono. Lasten kanssa varovaisuutta ei voi koskaan olla liikaa, parempi tehdä mukavia, helppoja ja kannustavia harjoitteita kuin vaikeita ja pelottavia (Piironen 2007: 11.)

Suunnittelimme myös toimintaamme ohjaajina ja pohdimme, kuinka saavutamme hyvän ryhmädynamiikan. Ryhmän muotoutumisvaiheessa ryhmän jäsenet ovat uteliaita, mutta epävarmoja. Ryhmäläiset tarkkailevat toinen toisiaan. Tässä vaiheessa ohjaaja toimii ryhmän johta-

jana. Muodostumisvaiheen aikana ohjaajan tehtävänä on antaa mallia ryhmän perustyöskente-
lyn periaatteista, luoda turvallinen ja mukava ilmapiiriä ja tutustuttaa ryhmäläiset toisiinsa.
Ohjaajan tehtävänä on huolehtia siitä, että hiljaisimmatkin tulevat kuulluksi. (Lähteenmäki
2007: 11.) Koimme tämän erityisen tärkeäksi osaksi ryhmätoimintaamme, vaikka kyseessä oli-
kin enemmän vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Tätä pyrimme myös
painottamaan senkin vuoksi, että ryhmässä oli hyvä mahdollisuus kokea vertaistukea muilta
lapsiperheiltä.

7.2.2 Eettiset kysymykset

Pohdimme kerhotoimintaa sekä opinnäytetyötämme suunnitellessa ja sen aikana eettisiä ky-
symyksiä ja mahdollisia ristiriitatilanteita. Yksi tärkeä pointti Yhteinen hetki -kerhoa järjes-
tettäessä se, ettemme saa arvottaa vanhempia tai heidän vanhemmuuttaan. Tämä tulee nä-
kyä myös ohjaamisessamme, emme saa ohjata heitä tiettyihin ratkaisuihin. Tutkimuksen te-
keminen ei saa näkyä toiminnassa. Tällöin tutkimustulokset voivat vääristyä.

Toinen tärkeä eettinen näkökulma on salassapitovelvollisuus. Teimme tutkimuslupaa hakies-
samme jo sopimuksen siitä, että emme paljasta raportissamme mitään tietoja, jotka voisivat
olla jäljitettävissä. Vanhemmat ja lapset toimivat anonyymeinä, emmekä myöskään mainitse
leikkipuiston nimeä. Painotimme näitä myös vanhemmille kerhoon ilmoittautuessa, jotta he
voivat vastata avoimesti kyselymme kysymyksiin sekä yleisesti ottaen kerhon aikana keskus-
tella asioista luottamuksellisesti.

Tutkimuksen eettisyyteen liittyy myös tutkittavien suojan turvaaminen ja kunnioittaminen
muullakin tapaa kuin vaitiolovelvollisuudella. Kerroimme tutkimukseen osallistuneille avoi-
mesti työmme tavoitteet sekä menetelmät, joilla niihin pyrimme. Tässä tapauksessa ker-
roimme vanhemmille Vanhemmuuden roolikartasta® menetelmänä kerhotoiminnassa, sekä
sen merkityksestä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Halusimme varmistaa, että vanhemmat
tietävät mihin osallistuvat. Tällä tavoin varmistimme myös, ettei heille tule jälkikäteen yllä-
tyksiä tutkimukseen liittyen. Keräsimme tutkimusluvat ennen tutkimuksen ja kerhotoiminnan
alkua. Kerroimme myös tästä vanhemmille luodaksemme luottamusta sekä eettistä pohjaa
tutkimuksellemme. Käsittelimme tutkimusaineiston luotettavasti siten, etteivät tutkijoiden
lisäksi ulkopuoliset osapuolet pääse käsiksi tuloksiin tai tutkimukseen osallistuneiden identi-
teetteihin.

8 Toiminnan pohjustus

Järjestimme yhteensä neljä kerhokertaa, joista jokainen kesti vähän reilun tunnin. Pyrimme
järjestämään toimintaa niin, että se sopisi alle kaksivuotiaille lapsille. Kaikki toimintamme oli

suunniteltu siten, että se tukisi vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä palvelisi Vanhemmuuden roolikartan® käyttöä kerhossamme. Avaamme tässä kappaleessa jokaisen kerhokerran sisältöä auki sekä kerromme teoreettista pohjaa toimintamuotojen valintojen takaa.

Olimme myös jättäneet aikaa vapaalle leikille sekä vanhempien kanssa keskustelulle Vanhemmuuden roolikartasta. Kerhokerrat venyivät usein yli tunnin mittaisiksi jäädessämme keskustelemaan kerhotoimintamme sekä muista vanhempia mietityttäneistä ajankohtaisista aiheista. Tämä oli vanhemmista lähtöistä, joten koimme tärkeäksi antaa myös heille aikaa ja olimme iloisia, että näin myös kävi, eikä kenelläkään ollut kiire seuraaviin menoihin. Yhteinen hetki -kerhossa näkyi vahvasti kiireettömyys.

Kuva 2: Lasten vapaa leikkihetki

8.1 Vauvahieronnalla tukea vuorovaikutukseen - ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäisen kerhokerran aloitimme esittelemällä itsemme ja kerhon sisällön. Aikataulu ilmoittautumisesta toiminnan alkamiseen oli ollut kohtuullisen lyhyt, minkä vuoksi koimme tarpeelliseksi myös kertoa tarkemmin toimintamme tavoitteista sekä tutkimuksestamme. Ja oimme myös Vanhemmuuden roolikartat® vanhemmille kotiin tutkittaviksi ja kävimme monistetta yhdessä läpi lasten vapaan leikin yhteydessä. Ajatuksenamme oli, että he käyvät kotona

läpi jokaisen kerhokerran jälkeen siinä korostuneita vanhemmuuden osa-alueita, sekä pohtivat omaa vanhemmuuttaan erityisesti voimavara- ja lähtöisesti positiivisten asioiden kautta.

Pyrimme heti ensimmäisellä kerralla luomaan niin aikuisiin mutta myös lapsiin luottamuksellista suhdetta. Etenkin pienimmät vauvat aristivat tuntemattomia kasvoja tunnin alkuvaiheessa, mutta lopputunnista vierastamista ei juuri enää näkynyt. Koimme, että meidän on tärkeää tehdä itsemme tutuiksi myös lapsille, jotta kerhotoiminta ei häiriinny ja lapsi pystyy keskittymään vanhemman kanssa toimimiseen.

Ensimmäisellä kerralla pidimme kerhossamme vauvahierontaa. Halusimme saada lämpimän ja turvallisen ilmapiirin kerhollemme. Mielestämme vauvahieronta sopi hyvin ensimmäiselle kerhokerralle. Haimme tietoa ja perehdyimme vauvahierontaan hyvin ennen kuin sitä pidimme. Toivoimme innostavamme vanhempia jatkamaan vauvahierontahetkiä kotona. Osa vanhemmista innostuikin ja kertoi aikovansa jatkaa tätä kotona, koska oli jo pitemmän aikaa pohtinut, että haluaisi kokeilla vauvahierontaa.

Mitä on vauvahieronta?

Vauvahieronnaksi kutsutaan hierontaa, mitä annetaan alle vuoden ikäisille lapsille. Hieronnan päätarkoitus on antaa vauvalle rento, hyvä sekä turvallinen olo. Hieronta auttaa lasta ja vanhempaa varhaisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi, siksi koimme vauvahieronnan tärkeäksi osaksi kerhomme toimintaa. Hierontahetket myös syventävät lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Vauvahieronnan tärkeimpiä elementtejä ovat vanhemman ja lapsen välinen katsekontakti ja kosketus. (Roiha & Saarijärvi 2012: 4-5.)

Vauvahieronnan ajoituksella on paljon merkitystä. Ajoituksesta riippuu nauttiiko vauva hieronnasta vai ei (Walker 2004: 7.). Tämän takia koimme tärkeäksi kerhoa aloittaessamme, että annoimme lapsille ja vanhemmille aikaa tutustua muihin osallistujiin sekä leikkipuiston tiloihin. Kun lapset ja vanhemmat olivat rentoutuneet, pystyimme aloittamaan vauvahierontatuokion. Hyvä aika vauvahieronnalle on, kun lapsi on rento sekä vastaanottavainen (Walker 2004: 7.). Sopiva aika hieronnalle on noin 15-20 minuuttia kerrallaan. Aluksi hetket voivat olla jopa lyhyempiäkin. Kerroimme vanhemmille, että lasta kannattaa tarkkailla, koska silloin huomaa, milloin on hyvä lopettaa. Vauvahieronnassa painotetaan nimenomaan sitä, että toimitaan vauvan ehdoilla. Vauvahierontahetki lopetettiin aina ottamalla lapsi syliin lähelle äidin rintaa. (Roiha & Saarijärvi 2012: 7.)

Ennen hierontaa oli vanhemman tärkeä ottaa lapseen katsekontakti. Hieronta aloitettiin helästi, jotta lapsi kerkesi mukaan rytmiin ja ymmärsi mistä on kyse. Kannustimme vanhempia kokeilemaan tätä myös kotona, koska kun samat rutiinit toistuvat jokaisella hierontakerralla,

lapsi oppii tunnistamaan milloin hierontahetki alkaa sekä loppuu. Hieronnan aikana vanhempien on hyvä laulaa tai puhua lapselle kertomalla kehonosista joita vanhempi hieroo, ja tätä kautta myös vauva oppii tuntemaan kehoaan. Taustalle voi laittaa myös musiikkia soimaan hiljaisella äänellä. (Roiha & Saarijärvi 2012: 7.) Meillä oli kerhon hierontahetkessä rentouttavaa taustamusiikkia soimassa. Tärkeää oli, että vanhempi pitää lapsen ihokontaktin koko hierontahetken ajan. Näin lapsi tunsikin olonsa turvalliseksi (Roiha & Saarijärvi 2012: 7). Kävimme läpi helppoja hierontaliikkeitä. Hieroimme hellästi päätä ja kasvoja, käsiä, vatsaa, jalkoja sekä selkää (Roiha & Saarijärvi 2012: 8-17).

Vauvahieronnan hyödyt

Hieronnan hyödyt voivat olla tunnepohjaisia ja fyysisiä. Tällöin vauva saa kokonaisvaltaisen hyvänolontunteen. Ensimmäinen kieli on vauvalla kosketus. Se on kommunikaation tärkein keino ja keskeinen varhaisen vuorovaikutuksen edellytys vanhemman ja lapsen välille. Vauvahieronnalla vanhempi voi näyttää rakkautta lastansa kohtaan ja täyttää lapsen fyysisen kosketuksen tarpeita. Emotionaalisia hyötyjä on muun muassa hieronnan vaikutuksesta muodostuva luottamussuhde vanhemman ja lapsen välille. Säännöllinen hieronta myös vähentää stressihormonia lapsen verenkierrossa. Vanhemmalle emotionaalisia hyötyjä tuottaa kiintymyksen syveneminen. Vauvalle fyysisiä hyötyjä hieronnasta on muun muassa lihaskoordinaation vahvistuminen ja se voi auttaa vauvaa avaamaan ja oikaisemaan käsiä sekä jalkoja. Hieronta voi myös auttaa ruoansulatusta sekä vahvistaa immuunijärjestelmää. (Walker 2004: 8-9.)

Molemmat, vauva sekä vanhempi, hyötyvät vauvahieronnasta. Hieronta voi auttaa lasta nukkumaan rauhallisempia yöunia. Lapsilla saattaa myös vähentyä vatsavaivat ja heillä lisääntyy turvallisuuden tunne. Vanhempiä hieronta voi auttaa siten, että vanhempien varmuus käsittelyä lastaan lisääntyy ja näin myös vanhemmat pystyvät rentoutumaan. (Roiha & Saarijärvi 2012: 5.)

Vauvahieronta vanhemmille lapsille

Kerhoryhmässämme oli myös yksi lapsi, joka oli noin 18 kuukauden ikäinen. Myös tässä iässä on vaihteita, kun lapsi nauttii hieronnasta. hierontahetket ovat erittäin hyviä taukoja suurten tunteiden hallitessa lapsen kehitystä. Tällöin lapsi on jo paljon vahvempi ja notkeampi, joten hierontaotetta on hyvä syventää sekä lisätä vähän voimaa ja nopeutta hierontaan. Lapsen mielenkiinnon säilyttämiseksi on vanhemman tärkeä puhua, laulaa, lorutella ja pitää kontaktia mahdollisimman paljon. Hieronta voi auttaa lasta itsenäistymään. (Walker 2004: 94.)

Sovelsimme vauvahierontaa vanhimman lapsen kohdalla siten, että he hieroivat äidin kanssa toinen toisiaan. Vanhin lapsista ei jaksanut keskittyä hierontaan aivan koko aikaa virikkeelli-

sessä leikkipuistoympäristössä, joten annoimme hänelle ja vanhemmalle muuta yhteistä tekemistä muovailuvahojen avulla. Olimme tehneet toimintaa suunnitellessamme myös varasuunnitelmia mahdollisia muutoksia varten, mikäli vauva ei esimerkiksi jaks keskittyä. Koimme tämän ja etenkin kerhotoiminnan suunnittelun erittäin tärkeäksi osaksi kerhotoiminnan ja sen tavoitteiden onnistumista.

8.2 Yhteinen taideteos - toinen toimintakerta

Toinen kerhokerta ajoittui Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan kanssa samaan aikaan, joten asiakkaita leikkipuistossa oli myös kerhomme ulkopuolelta. Suunnittelimme tälle kerralle sellaista askartelua, jota muidenkin kuin vain meidän kerholaisten olisi mahdollista toteuttaa. Kerhokerran aktiviteetiksi valittiin sormivärimaalaus, sillä sormivärit ovat hyväksi lapsen motoristen taitojen kehitykselle ja siinä lapsi saa toteuttaa itseään vapaasti. Sormiväreillä voi askarrella minkä ikäinen tahansa, joten se soveltuu myös alle vuoden ikäisille lapsille.

Vanhemmat ja lapset saivat vapaat kädet toimia ja oli mukava huomata, kuinka myös vanhemmat innostuivat maalaamisesta. Olisimme tahtoneet laittaa musiikkia taustalle soimaan, mutta kun Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan myötä lapsia ja aikuisia oli enemmän, ajattelimme musiikin häiritsevän enemmän kuin tukevan toimintaa. Painotimme vanhemmille tälläkin toimintakerralla sitä, että on tärkeää mennä lapsen ehdoilla ja lopettaa maalaaminen kun lapsen keskittymiskyky alkaa herpaantua liikaa. Tämän myötä toiminta pysy mielekkäänä lapselle, eikä hän koe sitä pakollisena pahana.

Useat filosofit ovat todenneet käsillä tekemisen olevan hyödyllistä lasten kehitykselle sekä toimivan luonnollisena toimintana pienille lapsille. Lapsen toiminnallisuus ja itse kokeminen yhdistyvät lapsen tehdessä käsityötä. Konkreettisen tuotteen, tässä tapauksessa sormivärimaalauksen valmistamisessa lapsi tarvitsee sekä käytännöllisiä että motorisia taitoja. Lapsen ohjaaminen on tärkeää oppimisen kannalta. Parhaan mahdollisen kehityksen saavuttamiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota millä materiaaleilla, tekniikoilla ja työvälineillä toimitaan. (Korhonen, Rönkkö & Aerila 2010: 99, 105-107.) Kerhoryhmän ikäjakautaman vuoksi päädyimme sormiväreihin, sekä pensseleihin. Yllätyimme siitä, kuinka lapset kokivat kenties mielekkäämmäksi maalata pensseleillä kuin sotata sormiaan.

Vauvojen värikylpy toiminnan teoriana

Toista toimintakertaa suunnitellessamme tutustuimme vauvojen värikylpy-työpajatoimintaan. Vauvojen värikylpy on kehitetty Porin lastenkulttuurikeskuksessa, ja sen toimintaperiaatteisiin kuuluu muun muassa värien ja materiaalien moniaististen kokemusten luominen sekä vuorovaikutuksellinen työskentely. Vauvojen värikylpy-työpaja on käynnistynyt vuonna 2003, ja

on säännöllistä kuvataidetoimintaa pienille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Jälkeenpäin työpajatoiminta on saanut suurta kannatusta ja laajentunut ohjaajakoulutusten myötä. (Setälä 2011: 6, 8.)

Värikylpy tukee lapsen ja aikuisen välistä moninaista vuorovaikutusta. Työpajan päämääränä ei ole suorittaminen vaan aistiminen ja kokeminen. (Setälä 2011: 6.) Painotimme myös omassa toiminnassamme, että lopputuloksella ei ole väliä kunhan lapsi nauttii tekemisestä ja saa toimia vanhemman kanssa. Palaute vauvojen värikylpy-työpajan toiminnasta on ollut positiivista, ja vanhempien mukaan nimenomaan kuvataiteeseen liittyvään toimintaan on saatu mukaan omanlainen tunnelma. (Setälä 2011: 7).

Kuva 3: Yhteisen taideteoksen tekoa

Tarkoituksenamme ei ollut luoda työpajaa, vaan poimia vauvojen värikylpy-työpajasta meidän toimintaamme sopivia toimintamalleja ja teoriaa sille, miksi valitsimme juuri sormimaalauksen. Työpajaa varten on luotava kiireetön ja mukava ilmapiiri, minkä pyrimme toteuttamaan myös omassa kerhotoiminnassa. Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen syventämisen ja yhteisen tekemisen lisäksi työpajassa on mahdollisuus luoda sosiaalisia verkostoja, minkä toivoimme myös omassa kerhossamme toteutuvan vertaistuen myötä. (Setälä 2011: 10-11.)

Vauvojen värikylpy kehittää kasvatuksellisesti. Motoriikan edistäminen ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen sekä terapeuttiset elementit ovat suuresti näkyvillä vauvojen värikylvyssä. (Setälä 2011: 15.) Tämä on myös yksi syy, miksi halusimme ottaa sormivärimaalauksen osaksi kerhotoimintaamme. Yhteisen tekemisen keskipisteenä on lapsi, ja toiminta on lapsilähtöistä. Vanhemmuuden roolikartassakin pohditaan lapsen kautta omaa vanhemmuuttaan, joten koimme tämän olevan helppo tapa myös vanhemmille pohtia omaa toimintaansa vanhempana.

Toiminnan lopuksi otimme vielä puheeksi Vanhemmuuden roolikartan®, ja kävimme vanhempien kanssa läpi siinä heränneitä ajatuksia tai kysymyksiä. Kaikki perheistä eivät olleet vielä paneutuneet roolikartan sisältöön, mutta saimme keskustelua aikaan siitä, mitkä vanhemmuuden rooleista olivat nousseet esille kahden ensimmäisen toimintakerran aikana. Pohdimme yhdessä myös sitä, miten ne eroavat arjessa korostuviin rooleihin.

8.3 Kädenjäljet muistoksi - kolmas toimintakerta

Kolmannella kerhokerralla olimme taas ainoastaan keskenään ryhmänämme kesken, mikä mahdollisti rauhallisemman tilan ja ajan. Kolmannella toimintakerralla annettiin vanhemmille ja lapsille ainekset taikataikinaan. Olimme käyttäneet tätä toimintamuotoa työssämme päiväkodissa, ja kokeneet sen toimivaksi toimintamuodoksi vuorovaikutuksen tukemisessa. Suunnitelimme oikeita syötäviä leipomisia, mutta näin pienten lasten kesken koimme tämän mielekkäimmäksi vaihtoehdoksi. Taikataikina ja leipominen ylipäänsä on yleisesti ottaen mielekästä toimintaa lapselle, ja samalla lapsi saa kokea tekevänsä niin sanotusti aikuisten juttuja, mikä kiinnostaa erityisesti alle kaksivuotiaita lapsia paljon.

Huomasimme, että kolmannella kerralla lapset olivat rauhallisempia kuin aikaisemmin, joten pääsimme heti aloittamaan toiminnan. Pienimmät lapsista tarvitsivat tietysti paljon apua, mutta jokainen vanhempi otti lapset mukaan taikinan valmistamiseen sekä muovaamiseen. Myös vanhemmat innostuivat toiminnasta ja sanoivat tekevänsä taikataikinaa myös kotona. Lähetimme kerhossa käyttämäämme materiaalia sähköpostitse vanhemmille toimintakerran jälkeen.

Taikataikina luovana menetelmänä

Käsityön päätavoite lapselle on tekemisen ilo ja itse käsitöistä nauttiminen, etenkin kun kyseessä on alle kaksivuotiaat lapset. Luovia toimintoja harjoittaessa, on tärkeä ottaa huomioon lasten eri persoonallisuuden piirteet. Kaikki lapset eivät ole uteliaita, mikä on piirteenä yleinen luovalle lapselle. Tämä on jälleen asia, jossa tulee huomioida jopa samanikäisten lasten kehityksellisiä ja persoonallisuudellisia eroja. Toisaalta ohjeilla ja itse tehtävällä voi helposti vaikuttaa lapsen kiinnostukseen kyseisestä toiminnasta. (Korhonen ym. 2010: 111-113.)

Taikataikinan ajatuksena on tehdä yhdessä taikina, josta voi muotoilla haluamiaan asioita. Esimerkiksi muotteja, koristeita tai leikkipullia lasten kotileikkeihin on helppo tehdä taikataikinan avulla. Taikina koostuu vehnä jauhoista, vedestä ja suolasta, joten se on vaaratonta, mikäli taikinaa menee suuhun. Suola on lisätty taikinaan sen vuoksi, että taikinan maku olisi mahdollisimman paha ja tämän vuoksi lapset eivät söisi taikinaa enempää. Kun taikina on sekoitettu ja muovailtu, sen voi laittaa uuniin tai jättää kovettumaan huoneen lämpöön. Kovettuneen taikataikinan voi maalata tai lakata haluamallaan tavalla. (Kügelgen 2012.) Taikataikinasta itsessään emme löytäneet teoreettista viitekehystä muuta kuin internetin yhteishyvän ohjeista, mutta liitimme sen joka tapauksessa osaksi raporttiamme, sillä nettisivuilta löytyy myös tarkka ohje taikinan tekemiseen.

Taikataikinaa tehdessä oli rauhallinen tunnelma, ja lapset selvästi keskittyivät tekemiseensä. Annoimme vanhemmille vinkkejä, mitä taikinasta voi muotoilla, ja suurin kannatus tuli omien käsien muottien tekoon. Tässä nousi haasteeksi se, että taikina oli joko liian löysää tai liian tahmeaa, ja kädenjäljet eivät painautuneet tarpeeksi vahvasti taikinaan. Saimme kuitenkin tehtyä muotit, jotka jätimme kuivumaan ja kovettumaan viimeistä toimintakertaa varten leikkipuiston tiloihin.

8.4 Kädentaidot osaksi vuorovaikutusta - neljäs toimintakerta

Neljäs ja viimeinen kerhokerta oli jälleen Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan yhteydessä. Olimme oppineet edelliseltä kerralta, että perheitä on paikalla paljon, ja heistä suurin osa on kiinnostuneita Yhteinen hetki - kerhon toiminnasta ja etenkin lapset olivat innoissaan mukana aktiviteeteissa. Perhekahvilan yhteydessä ei ollut kerhotoimintamme aikaan minkäänlaista muuta ohjattua tai suunniteltua toimintaa, vaan perhekahvila toimi lähinnä vanhempien ja lasten kohtaupaikkana sekä vertaistukena.

Aloitimme kerhon vapaalla leikillä, koska olimme kokeneet tämän toimivimmaksi ratkaisuksi lasten keskittymiskyvyn kannalta. Lapset saivat rauhassa tutkia ympäristöä ja etsiä mieleisimpiin leluja kiinnittäen niihin huomiota ennen kuin aloitimme itse toimintaa. Viimeisellä kerralla teimme pääsiäisaskarteluja, sekä viimeistelimme edellisellä kerralla aloittamamme taikataikinamuotit. Pääsiäisaskarteluja varten ostimme tarvikkeita lähinnä korttien tekoon, mutta annoimme vanhemmille ja lapsille vapaat kädet toteuttaa itseään sekä toimia itselle parhaaksi kokemallaan tavalla.

Kädentaidot osaksi vuorovaikutusta

Kuten sormiväreillä maalatessamme, myös tässä pääsiäiskortteja askarrellessa, esille nousee eri aistien kokemus sekä luovuus. Lopputuloksessa näkyy myös lapsen kädenjälki aikuisen tai-

deteoksen ohella, ja erityisesti aito läsnäolo sekä hetkessä oleminen liittyy olennaisesti myös tähän luovaan toimintaan. Vuorovaikutusta syntyy oman vanhemman lisäksi myös muiden lasten kanssa, mikä on myös tärkeää lapsen kehityksen kannalta (Setälä 2011: 23).

Perehdyimme ennen toimintakertaa käsityökasvatuksen teoriaa, jonka avulla perustelemme valintaamme askarteluihin. Käsityökasvatuksen päätavoitteena on käsien taitojen kehittämisen lisäksi ilon tuottaminen ja ajattelun herättäminen. Toiminnan kautta lapsi tutkii kehonsa ääri rajoja. Käsityökasvatuksesta puhuttaessa on tärkeää, että lapsi saa ”minä osaan”-kokemuksia. Tällaisten kokemusten kautta lapsi oppii ja onnistuu paremmin ja positiivista palautetta antamalla myös lapsi uskoo omiin taitoihinsa. Iloa ja onnistumisen tunteita lapsi voi kokea jo pelkästä toiminnasta ajattelematta kokonaistulosta. Erityisesti pienet lapset toistavat samaa toimintaa, kuten samaa leimasinkuviota paperille vain koska tekeminen on hänelle jo tyydyttävää. Tietysti valmis työ ja oman kädenjäljen konkreettinen tulos tuottaa mielihyvää myös pienelle lapselle etenkin aikuisen kehujen kautta, mutta usein itse toiminta on antoisampaa kuin valmis työ. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009: 56-57.)

Seija Karppisen mukaan askartelua voidaan toteuttaa myös alle kolmevuotiaiden kanssa lyhyiden tuokioiden merkeissä. Eri materiaalit ja värit tuovat virikkeitä askarteluun eikä lapsille tule antaa liikaa valmiita malleja luovuuden tappamiseksi. On tärkeää muistaa kädentaitoja kuten askartelua harjoittaessa innostava ympäristö. Innostava ympäristö ei välttämättä tarkoita järjetöntä määrää virikkeitä, vaan sopivan vaihteleva virikeympäristö on yleensä mielenkiintoisin ympäristö. (Ruokonen ym. 2009: 60, 64.) Tämän vuoksi pyrimme keskittymään ympäristöön sekä pitämään askarteluhetken sopivan lyhyenä lapsen keskittymiskyvyn takamiseksi.

Lopuksi kokosimme kerhoa yhteen muistellen, mitä kaikkea olimme tehneet, ja keräten suullista palautetta vanhemmilta. Jätimme loppuun riittävästi aikaa vapaalle keskustelulle sekä lasten viimeisille leikeille. Oli mukavaa huomata, kuinka erityisesti kahdella viimeisellä toimintakerralla lapset eivät aristaneet enää meitä ohjaajia, ja olivat muutenkin rohkeammin irti omasta vanhemmastaan. Tämä kertoo luottamussuhteen syntymisestä sekä turvallisuuden tunteesta.

9 Yhteenvetoa kerhotoiminnasta

Kokonaisuudessaan kerhotoiminta onnistui palautteen mukaan hyvin. Itse olimme yllättyneitä siitä, kuinka vaikea perheiden oli sitoutua toimintaan tämän kaltaiseen toimintaan ja tämän vuoksi osallistujamäärä oli todella vähäinen. Pieni ryhmä on haavoittuvainen siinä mielessä, että yhdenkin perheen poissaolo näkyy ja voi sitä kautta vaikuttaa myös tutkimustuloksiimme. Oli hienoa huomata, kuinka vanhemmat omaksuivat kerhon tarkoituksen ja olivat aidosti vuo-

rovaikutuksessa lastensa kanssa, vaikka tietysti samalla myös keskustelivat välillä keskenään. Ryhmän henki ja toiminta oli luontevaa, ja sen vuoksi jutustelu myös aikuisten kesken mukavaa.

Pohdimme aluksi miten yhdistämme oman kerhotoimintamme sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan, mutta toiminnan edetessä tämän kanssa emme kokeneet olevan ongelmaa. Kerhoon osallistuneet sanoivat saaneensa paljon uutta hyödyllistä tietoa mahdollisista muista kerhovaihtoehdoista ja varhaiskasvatuksen tukitoimista vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Lisäksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilaan osallistuneet perheet kiinnostuivat kerhotoiminnastamme, ja osa sanoi etsivänsä samankaltaisia kerhoja, nähdessään miten kerhotoiminta toimii.

Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut kannattavaa ottaa Vanhemmuuden roolikartat® konkreettisesti osaksi jokaista tapaamistamme ja tällä tavoin olisimme voineet vielä tarkemmin keskittyä siinä nousseisiin ajatuksiin ja kysymyksiin. Samalla olisimme konkreettisesti nähneet kerhotoimintamme vaikutusta heidän näkökulmastaan omaan vanhemmuuteensa. Nyt saimme ainoastaan keskustelun tasolla tietää heidän näkemyksiään korostuneista rooleista kerhotoiminnan aikana.

9.1 Kerholaisten palaute

Keräsimme vanhemmilta palautetta sekä suullisesti kerhon aikana että kirjallisesti kerhotoiminnan jälkeen. Kysyimme heiltä ensimmäisellä kerralla omia toiveita ja ajatuksia kerhosta ja sen sisällöstä. Vaikka olimme suunnitelleet etukäteen jokaisen kerhokerran toimintapohjan, halusimme kuulla myös osallistujien toiveita ja mahdollisesti toteuttaa niitä sovelletusti omaan suunnitelmaamme, jotta toiminta olisi asiakas- ja lapsilähtöistä. Mielestämme on tärkeää, että myös osallistujilla on mahdollisuus kertoa toiveita ja tätä kautta kenties he saavat eniten irti kerhosta, etenkin kun kyseessä oli vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja sen syventäminen eri toimintamuotojen kautta. Kerhoon osallistuvat lapset olivat sen verran pieniä, että heiltä ei palautetta voitu kerätä. Pienimpien lasten vanhemmat kävivät jo vauvajumpassa, ja tämän vuoksi toivoivatkin jotain muuta kuin liikunnallisia toimintamuotoja.

Tutkimuskysymysten ohella kysyimme kyselyssä vanhempien näkemyksiä kerhotoiminnan vaikutuksesta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Kaikki vastaukset tähän olivat erittäin positiivisia, ja kerhotoiminnan oli koettu vaikuttaneen positiivisesti lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen sekä vuorovaikutukseen. Kerhotoiminnan koettiin kannustaneen kontaktiin lapsen kanssa sekä yhdessä tekemiseen myös kerhon ulkopuolella, mikä ilahdutti kovasti. Yhteinen hetki - kerhosta koettiin saavan vinkkejä arjen aktiviteetteihin. Nämä asiat olivat nimenomaan kerhotoimintamme päätavoitteita. Eräs vanhempi painotti nimenomaan

sitä, kuinka kerhossa tekemämme toimintamuodot, toimivat hyvinä vinkkeinä yhteiselle tekemiselle myös tulevaisuudessa.

Kysyimme myös minkälaisina vanhemmat olivat kokeneet itse kerhotoiminnan. Myös tähän kaikki vastaukset olivat positiivisia. Kerhotoiminta koettiin hauskana ja yhdestä vastauksesta nousi esille kiitos siitä, että toiminta oli lapsenehdoilla tapahtuvaa. Vastauksista nousi myös kiinnostus siitä, että kerhotoimintaa olisi ollut mukava jatkaa pidempään. Saimme palautetta siitä, että olimme keksineet sellaista toimintaa, mihin jaksoi keskittyä myös, vaikka lapsi ja vanhempi olivat olleet väsyneitä huonosti nukutun yön jälkeen. On mukava kuulla että kerhotoiminta on myös tällaisessa tilanteessa koettu piristäväksi, ja toimintojen sopiviksi.

Keräsimme palautetta kerhotoiminnasta myös omaa tulevaisuuttamme ajatellen. Tulevina sosisioneina tulee varmasti eteen tilanteita, joissa ohjaamme jonkinlaista kerhotoimintaa, oli se sitten vanhemman ja lapsen kesken tai ainoastaan esimerkiksi lapsille suunnattua toimintaa. Tämän vuoksi on tärkeää saada edes vähän suuntaa siitä, miten toiminta on sujunut, ja missä kenties on parannettavaa.

9.2 Haasteet ja onnistumiset tutkimuksessa

Vaikka itse kerhotoiminta onnistuikin mielestämme ja palautteen mukaan hyvin, kaiken kaikkiaan ei haasteiltakaan vältytty. Tässä kappaleessa avaamme toimintaa suunnitellessamme sekä sen aikana nousseita haasteita sekä lopuksi summaamme myös onnistuneet hetket ja kokemukset. Aina uutta toimintaa toteuttaessa eteen tulee haasteita, mutta tärkeää on, että niistä puhutaan ja sitä kautta pyritään luomaan ratkaisuja tulevaisuutta ajatellen.

Opitaan kantapään kautta

Tiesimme heti opinnäytetyöprosessia aloittaessamme, että haluamme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön varhaiskasvatukseen liittyen. Ensimmäiseksi haasteeksi nousikin kiinnostuksen kohteemme laaja kenttä ja tutkimuksen rajaaminen sopivan kokoiseksi ja pohdimme pitkään ajatusta myös mahdollisesta palveluoppaasta tutkimuksemme ohella. Päätimme kuitenkin jättää tämän pois, jotta pystyimme saamaan yhtenäisen ja sitä kautta helpommin hahmotettavan kokonaisuuden. Myös yhteistyökumppanin etsiminen tuntui alkuun hankalalta, mutta kohdullisen nopeasti löysimme meille sopivan yhteistyökumppanin.

Suunnittelimme aluksi kerhotoimintaa erääseen toiseen leikkipuistoon Helsingissä, mutta sitoutuminen kerhotoimintaan ja tutkimukseen nousi suureksi haasteeksi etenkin, kun heillä ei ollut tällä hetkellä niin paljoa asiakkaita. Ehdimme pitää yhden toimintakerran ensimmäisessä leikkipuistossa, mutta useat asiakkaat joutuivat perumaan kerhoon osallistumisen, joten päätimme, että emme voi pitää Yhteinen hetki - kerhoa kyseisessä leikkipuistossa vähäisen osal-

listujamäärän vuoksi. Etsimme siis täysin uuden paikan sekä yhteistyökumppanin, jonka myötä myös kerholaisten ikä muuttui 3-5 vuotiaista alle kaksivuotiaisiin. Alun hämmennyksen jälkeen koimme tämän olevan erittäin hyvä ikäjakauma myös vanhemmuuden tukemisen kannalta. Mitä aiemmin vanhemmuutta tuetaan, sitä paremmin vältetään mahdollisilta ongelmilta tulevaisuudessa.

Olimme suunnitelleet kerhotoiminnan 3-5-vuotiaiden kehitystasoon nähden, joten muutoksia piti tehdä melko paljon. Onneksi saimme lähes heti yhteistyökumppaniksemme Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilat ja sieltä auttavaisia työntekijöitä. Saimme samalla toisen leikkipuiston, mikä mahdollisti meille tilat kerhotoiminnalle. Leikkipuiston sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan työntekijöille kuuluu suuri kiitos siitä, että saimme uuden ryhmän sekä toimitilat melko nopeasti käyttöömmä ja pääsimme heti lasten ikäjakauman tiedettyä suunnittelemaan toimintaa.

Suurimmaksi haasteeksi tutkimusta tehdessämme nousi ehdottomasti perheiden sitouttaminen kerhotoimintaan. Aloitimme kerhotoiminnan mainostamisen (Liite 2) niin sosiaalisessa medias- sa Facebookin kautta kuin kerhomainoksen avulla itse leikkipuiston tiloissa. Osallistujia saimme, mutta kerhon alkaessa heistä suuri osa joutui jättäytymään pois toiminnasta. Tämä meistä riippumaton syy johtaa siihen, että tutkimustulokset ovat suppeita ja sitä kautta niiden luotettavuus kärsii. Leikkipuiston yhteydessä järjestettävä kerhotoiminta on yleisesti avointa palvelua lapsiperheille, mutta meidän ryhmämme oli suljettu tutkimuksen vuoksi, joten tämä on varmasti myös yksi syy perheiden arkuuteen sitoutua toimintaan.

Toinen haaste konkreettista kerhotoimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa syntyi ryhmäläisten suuresta ikähaitarista. On haastavaa suunnitella toimintaa seitsemän kuukautta vanhoille lapsille, mikä soveltuisi myös vuotta vanhemmalle taaperoikäiselle. Toiminnan suunnittelussa tuli ottaa huomioon erittäin paljon eri asioita liittyen lasten kehitysvaiheisiin. Halusimme kuitenkin pitää kerhotoiminnan yhtenäisenä kaikille ja soveltaa vain tarvittaessa antamalla erilaisia tehtäviä eri perheille. Vauvahieronnassa tämä ikäero näkyi eniten, mutta muissa kerhotoiminnoissa lapset jaksoivat keskittyä toimintaan yhdenvertaisesti.

Onnistumisista voimaa

Olimme alusta asti tyytyväisiä saamiemme yhteistyökumppanien panokseen, niin ensimmäisessä leikkipuistossa kuin myös jälkimmäisessä leikkipuistossa sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton yhteyshenkilöiden kautta. Kaikki yhteistyökumppanimme ymmärsivät tutkimuksemme ja pyrkivät auttamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Koemme myös, että meidän omasta panoksesta oli myös hyötyä heille näkyvyyden kannalta.

Vaikka aluksi pelkäsimme, ettei toinenkaan kerhomme onnistu, olimme tyytyväisiä lopullisen kerhon toimintaan ja lopputulokseen siinä. Tästä myös suuri kiitos kuuluu osallistujille, sillä he olivat innoissaan suunnittelemastamme toiminnasta, sekä auttoivat meitä olemalla aktiivisesti mukana. Saimme myös heiltä uusia näkökulmia keskustelujen ja kysymysten myötä, mikä rikastutti kokemustamme kerhotoiminnan ohjaamisesta sekä Vanhemmuuden roolikartasta® menetelmänä.

Ohjaajina onnistuimme mielestämme hyvin luomaan kerhoon luottamuksellisen ja rauhallisen ilmapiirin. Panostimme siihen, että perheille tulisi hyvä ensivaikutelma jo ensimmäisestä kerhokerrasta lähtien, ja onnistuimme tässä mielestämme kiitettävästi. Oli myös mukava huomata, kuinka toisen tuki oli tärkeää erityisesti jännittäessämme ensimmäistä kerhokertaa ja ohjaamistamme. Samalla koimme kahden ohjaajan olevan toimiva ratkaisu tällaisen kerhotoiminnan ohjaamisessa, sillä pystyimme havainnoimaan ryhmän toimintaa sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta paremmin. Lisäksi toimintaa suunniteltaessa kaksin saimme monipuolisemmin ideoita kehitettyä.

10 Tutkimuksen tulokset

Käytimme tutkimusmenetelmänä Vanhemmuuden roolikarttaa® sekä muutamia avoimia kysymyksiä liittyen Vanhemmuuden roolikarttaan ja sen toimivuuteen menetelmänä. Keräsimme aineistoa kerhotoiminnastamme niin dokumentoimalla, havainnoimalla kuin käyttäen Vanhemmuuden roolikarttaa sekä kyselylomaketta. Teimme kerhotoiminnan lopuksi vanhemmille avoimet kyselyt liittyen Vanhemmuuden roolikarttaan menetelmänä. Kysely (Liite 3) sisälsi kysymyksiä liittyen kerhotoimintaan sekä myös vanhemman ja lapsen väliseen vapaa-aikaan. Tulosten perusteella saamme suuntaa näyttävää tietoa Vanhemmuuden roolikartasta menetelmänä kerhotoiminnassa. Analysoimme aluksi oman havainnointimme tuloksia ja lopuksi avaamme kyselyiden vastauksia sekä tulosten luotettavuutta.

Vanhemmuuden roolikartan vaikutus jäi kerhotoiminnassamme valitettavan vähäiseksi. Osittain tämä johtuu siitä, että vanhemmat olivat enemmän kiinnostuneita yhteisestä ajasta sekä puuhastelusta lapsensa kanssa kerhossa, kuin Vanhemmuuden roolikartasta ja sen pohtimisesta kerhotoiminnassa. Osittain vika oli meidän, sillä emme painottaneet roolikartan tärkeyttä tarpeeksi kerhon aikana. Luotimme vanhempien omaan motivaatioon ja siihen, että he pohtisivat itsenäisesti enemmän roolikartan vaikutuksia juuri kerhotoiminnassa. Ohjasimme vanhempia ehkä hieman väärään suuntaan tutkimuksen kannalta, koska he olettivat, että roolikartan tarkoitus oli tukea vanhemmuutta vain heidän arjessaan. Emme painottaneet tarpeeksi sitä, että halusimme tutkia roolikartan vaikutuksia juuri kerhotoiminnassa. Positiivisena puolesta näemme kuitenkin sen, että vanhemmat pääosin innostuivat roolikartan käytöstä ja he olivat valmiita ottamaan kartan arjen apuvälineeksi.

10.1 Kerhotoiminnan havainnointi

Havainnoimme vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnan ajalta ja teimme muistiinpanoja jokaisen kerhokerran jälkeen. Kävimme jokaisen kerhokerran jälkeen läpi mieleen nousseita kysymyksiä sekä omia ajatuksia toiminnan onnistuneisuudesta. Pohdimme omaa tekemistämme ja kehittämisideoita ohjaajuuteen kerhotoiminnan tavoitteen, vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Pyrimme parantamaan seuraavaa toimintakertaa varten eteen nousseita kehittämiskohteita ja tätä kautta mahdollistamaan vanhemmalle ja lapselle vieläkin paremman mahdollisuuden yhteiselle hetkelle.

Oli mukava huomata kuinka paljon vanhemmat puhuivat lapsilleen ja ottivat kontaktia toiminnan ohella. Vuorovaikutusta näkyi myös fyysisesti pitämällä lasta sylissä tai olemalla lähellä ja hellä liikkeissään. Huomasimme myös, että erityisesti pienten lasten äidit keskustelivat paljon keskenään etenkin vapaan leikin aikana. Vaikka toiveenamme oli lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen, oli mielestämme tärkeää että vuorovaikutus syntyi myös aikuisten kesken ja tätä kautta vertaistuki mahdollistui.

Havaintomme perusteella meille tuli sellainen olo, että osa vanhemmista saattoi olla enemmän kiinnostuneita kerhotoiminnasta kuin oman vanhemmuuden tutkimisesta Vanhemmuuden roolikartan® avulla. Pohdimme tämän ajatuksen kautta myös omaa toimintaamme. Ensimmäistä kerhoa järjestäessä toiseen leikkipuistoon olimme kertoneet selkeästi tutkimuksemme idean sekä Vanhemmuuden roolikartan merkityksen tutkimuksessamme. Toista kerhoa järjestettäessä aikataulu oli tiukka, minkä vuoksi vanhempien tarkka informoiminen tapahtui tarkemmin vasta ensimmäisen kerhokerran yhteydessä. Olisimme voineet antaa ohjeistukset Vanhemmuuden roolikarttaa varten selkeämmin jo ennen kerhon alkamista.

10.2 Kyselyiden tulokset

Lähetimme kerhoon osallistuneille sähköpostitse kyselyn (Liite 3), jonka tavoitteena oli saada tutkimustuloksia siitä, miten Vanhemmuuden roolikartta® on vaikuttanut menetelmänä niin osana kerhotoimintaa kuin normaalia arkeakin. Kysely koostui viidestä tutkimukseen liittyvästä kysymyksestä, sekä kahdesta kerhotoimintaan ja meille palautteeksi olevasta kysymyksestä. Tutkimuskysymyksiin kuului muun muassa millaisena Vanhemmuuden roolikartta ja menetelmä koettiin, ja miten se on vaikuttanut osana kerhotoimintaamme. Kysyimme myös miten roolikartta on auttanut arjessa ja vanhemmuuden jäsentämisessä, sekä mikäli roolikartta koetaan olevan avuksi myös tulevaisuudessa, miksi näin. Kyselyyn vastattiin sähköpostin välityksellä kerhon viimeisen kerran jälkeen. Mielestämme sähköpostitse vanhemmat saivat rauhassa pohtia vastauksiaan, ja heillä oli aikaa tutustua roolikarttaan paremmin.

Tutkimuskysymyksenämme ollut, miten Vanhemmuuden roolikartta menetelmänä voi tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnassa osoittautui haasteelliseksi. Kerhotoiminnan aikana tutkimus muotoutui enemmänkin arjen vuorovaikutuksen tukemiseen, ei niinkään kerhotoiminnassa olevaan vuorovaikutukseen. Kaksi kolmesta vastanneesta korosti kuitenkin roolikartasta keskustelun tukeneen positiivisesti menetelmän käyttöä. Heidän mukaansa roolikartta oli mukana kerhotoiminnassa sopivasti. Omasta mielestämme meidän olisi ollut tarpeen ottaa roolikarttaa enemmän esille kerhotoiminnan yhteydessä. Kyselyistä nousi kuitenkin ilmi, että kerhotoiminnassa keskityimme toimintaan lapsen ja vanhemman välillä, emmekä ainoastaan pohtineet roolikartan merkitystä. Yksi vastanneista ei huomannut roolikartan tuoneen minkäänlaista vaikutusta kerhotoiminnan aikana.

Jokaisesta vastauksesta tuli ilmi, että Vanhemmuuden roolikartta ei ollut menetelmänä vanhemmille entuudestaan tuttu. Kukaan perheistä ei ollut aikaisemmin kuullutkaan vanhemmuuden roolikartasta, vaikka jokainen vanhempi kiinnostui roolikartasta ja sen hyödyistä vanhemmuuden jäsentämiseen. Saamamme suullisen sekä kirjallisen palautteen mukaan vanhemmat olivat iloisia siitä, että he saivat tällaisen konkreettisen menetelmän käyttöönsä etenkin jo näin varhaisessa vaiheessa lasten ollessa vielä pieniä.

Kyselyiden mukaan Vanhemmuuden roolikartta koettiin positiivisena ja kannustavana menetelmänä. Se vahvisti vanhempien omia mielikuvia vanhemmuudesta sekä antoi uusia näkökulmia siihen. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että roolikartta oli oikein hyvä ja toimiva väline itsetutkiskeluun sekä itsearviointiin. Vanhemmuuden roolikarttaa pidettiin yleisesti ottaen toimivana menetelmänä. Yksi vastanneista sanoi, ettei kokenut roolikartasta suurta apua arkeen, sillä hän koki menetelmän sisällön olevan muutenkin jo läsnä arjessa. Eräs vastanneista myös painotti sitä, kuinka arjessa ei tule pysähtytyä miettimään omaa vanhemmuuttaan selkeästi ja jäsennellysti, minkä vuoksi menetelmä on konkreettisena apuna itsetutkiskelussa.

Kyselyiden perusteella kaksi kolmesta vastanneesta koki Vanhemmuuden roolikartan auttaneen oman vanhemmuuden jäsentämisessä. Erityisesti apua koettiin olevan vanhemmuuden vaihtuvissa rooleissa lapsen eri kasvuvaiheissa. Yhdelle vastanneista roolikartta oli jäänyt pintapuoliseksi. Ehkä se, että olisimme ottaneet roolikartat konkreettisesti osaksi kerhotoimintaa, olisi auttanut myös häntä sisäistämään roolikartan tarkoituksen ja mahdollisuudet. Muuten Vanhemmuuden roolikartan idea oli sisäistetty pääosin hyvin. Eräs vastaajista on yksinhuoltaja ja erityisesti hän koki roolikartan hyödyt merkittäviksi. Roolikartan avulla hän on saanut pilkottua vanhemmuuden rooleja ja ylipäänsä vanhemmuuteen liittyviä haasteita eri osa-alueisiin, jonka myötä myös haasteet ovat tuntuneet pienemmiltä. Hän on kokenut myös roolikartan lieventäneen stressiä vanhemmuudesta tämän myötä.

Kyselymme perusteella Vanhemmuuden roolikartasta koettiin olevan hyötyä myös tulevaisuudessa. Eräs vastaajista painotti myös muiden lähisukulaisten panosta lapsen elämässä, ja sitä miten roolikartta ei ole pelkästään vanhempaa, vaan myös kaikkia lapsen läheisiä tukeva menetelmä. Myös läheisten kanssa on tästä syystä hyvä käydä läpi roolikarttaa. Vastauksista nousi myös esille se, että roolikarttaan on hyvä palata tietyin väliajoin muistuttamalla itseään omista rooleista etenkin lapsen kasvaessa ja roolien muuttuessa. Roolikartan todettiin myös toimivan ajatusten herättäjänä sekä omien ajatusten tukijana.

Eräs vastanneista pohti Vanhemmuuden roolikarttaa menetelmänä syvemmälläkin tasolla. Hän pohti yleisesti ottaen sitä, kuinka itsessä on aina kehitettävää ja kuinka Vanhemmuuden roolikarttaa voi verrata myös työpaikkojen kehityskeskustelumalleihin, joihin palataan myös tietyin väliajoin. Roolikartta oli saanut hänet ajattelemaan myös omia heikoimpia roolejaan vanhempana sekä mitä apua ja neuvoa niiden kehittämiseksi voisi hakea esimerkiksi kirjallisuutta lukemalla. Tällainen kommentti herätti myös meissä ajatuksia, ja on hienoa että olemme pystyneet antamaan hänelle työkaluja oman vanhemmuuden tukemiseksi. Meille tuli myös tämän kommentin myötä tunne siitä, että meidän järjestämämme kerhotoiminta oli oikeasti merkityksellistä. Se, että olemme pystyneet tukemaan edes muutamaa vanhempaa, on mielestämme hienoa.

10.3 Tutkimustulosten luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessamme meidän on tarkasteltava tutkimuksen luotettavuutta. Meidän on tarkastettava, vastaavatko käsitteellistyksemme ja tulkintamme kerhoon osallistujien eli tutkittavien käsityksiä. Jotta tutkimuksemme olisi luotettava, sen pitäisi pystyä olemaan siirrettävissä tilanteesta toiseen ja vastaaviin muihin tilanteisiin. Tutkimusaikamme oli rajallinen ja kerhoon osallistui vain pieni joukko ihmisiä, joten emme voi saada täyttä varmuutta tutkimuksen siirrettävyydestä. Meidän tulee opinnäytetyötä tehdessämme ymmärtää kerhoon osallistujien näkökulmat sekä merkitykset. (Järvenpää 2006: 19-37.)

On tärkeää, että saamme opinnäytetyöhömme niin sanotusti kolmiulotteisuutta eli triangulaatiota. Tällä tarkoitamme sitä, että käytämme paljon erilaisia aineistoja sekä teorioita opinnäytetyössämme. Näin saamme tutkimuksellemme paremman validiteetin ja tuloksemme voivat olla yleistettävissä. Validiteetilla tarkoitamme sitä, että olemme tutkineet juuri sitä asiaa, mitä oli tarkoituskin. (Järvenpää 2006: 19-37.) Kyselyn perusteella on vaikea saada tarkkaa ja luotettavaa kuvaa Vanhemmuuden roolikartan® merkityksestä menetelmänä kerhotoiminnassa, mutta ainakin meidän järjestämässämme kerhotoiminnassa oli osittain onnistuneita paloja menetelmän toimivuudesta, vaikka myös kehitettävää jäi tulevaisuutta ajatellen.

Kerhoomme ilmoittautui viisi perhettä, joista vain kolme osallistui loppujen lopuksi kerhotoimintaan ja vastasi kyselyymme. Tämän myötä myös tutkimustulosten luotettavuus kärsii. Tutkimustulokset ja kyselyiden vastaukset jäivät suppeiksi, minkä vuoksi jälkikäteen ajateltuna meidän olisi pitänyt myös tehdä haastattelut kyselyiden pohjalta.

11 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyöprosessimme oli kaiken kaikkiaan monivaiheinen. Aluksi tutkimus eteni toivotulla tavalla ja saimme suunniteltua toimivan kokonaisuuden ja teoreettista perustaa ensimmäistä kerhoa varten. Tämän kerhon epäonnistuttua pyrimme oppimaan asioista, jotka eivät olleet toimineet ja pyrimme sen kautta tekemään asiat toisin etsiessämme uutta yhteistyökumppania sekä asiakkaita. Ensimmäisen yhteistyökumppanimme kanssa ei myöskään ollut mitään ongelmia, jota koemme tärkeäksi painottaa. Haasteeksi nousi vain asiakkaiden puute ja tätä kautta kerhotoiminnan loppuminen.

Yhteinen hetki -kerhotoiminta onnistui erityisesti vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukemisessa. Vanhemmuuden roolikartta® menetelmänä kerhotoiminnan tukena jäi osittain hieman irralliseksi etenkin, kun kerhotoiminta oli vain neljän kerran kokonaisuus. Onnistuimme saavuttamaan osan tavoitteistamme. Teoreettinen tietoperusta oli mielestämme helppoa löytää toimintamme perustalle ja tueksi. Teoreettisen pohjan avulla myös kokonaisuutta oli helpompi hahmottaa. Oli tärkeää, että olimme paneutuneet teoreettiseen pohjaan jo ennen kerhotoimintaa. Teoreettisen tietoperustan ja niiden tutkimisen vuoksi saimme kerhotoiminnasta eniten irti ja erityisesti kiinnitettyä huomiota oikeisiin asioihin kerhon toiminnan onnistumiseksi.

Jälkikäteen ajateltuna on paljon asioita, jotka olisimme voineet tehdä toisin ja tässä meidän tuleekin reflektoida kriittisesti toimintamme. Kuitenkin se tutkimuksemme kannalta suurin ongelma, sitoutumattomuus kerhotoimintaan ja tutkimukseemme, oli meistä riippumaton syy. Tässäkin asiassa pohdimme, mitä olisimme voineet tehdä toisin saadaksemme vanhempia innostumaan toiminnasta, mutta kaiken kaikkiaan syy ei ollut myöskään yhteistyökumppanimme mukaan meidän.

Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset olivat erittäin niukat perheiden osallistujamäärän takia. Tämän vuoksi johtopäätöksenä tutkimuksestamme voimme sanoa, että opinnäytetyö ei anna kovin luotettavaa kuvaa. Tutkimuskysymyksenämme oli miten Vanhemmuuden roolikartta menetelmänä voi tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta kerhotoiminnassa. Tarkoitamme luotettavuuspulalla sitä, ettemme varmuudella voi sanoa, oliko Vanhemmuuden roolikartta -menetelmällä vaikutusta kerhotoimintaan. Toivoimme kuitenkin, että kerhotoimintaamme ja erityisesti Vanhemmuuden roolikartta menetelmää voisi hyödyntää ja kehittää

kehitysideoidemme siivittämänä myös jatkossa muissa leikkipuistojen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton varhaiskasvatusryhmissä.

Oma oppimisprosessi

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan koko koulutuksen suurin projekti, ja sen myötä oppimista on kertynyt paljon. On ollut hieno huomata, kuinka monelta taholta on oppinut jotakin uutta; yhteistyökumppaneilta, itse kerhotoiminnasta ja siihen osallistuneilta perheiltä, toisiltamme sekä myös kirjoittamisesta ja tutkimuksen raportoimisesta. Opinnäytetyötä tehdessä vastaan nousi haasteellisia tilanteita useampaankin otteeseen, joiden kautta ammatillisuutemme kasvoi huomattavasti.

Onnistumisten sekä positiivisten palautteiden kautta opimme eri toimintatapoja, jotka ovat toimivia ja joita jatkossa kannattaa säilyttää toiminnassaan. Oli erittäin tärkeää huomata myös se, että vaikka koimme haasteita olleen paljon, oli tutkimuksessa myös paljon onnistuneita osia ja niistä erityisesti nousi ylös asiakkaiden palaute järjestämästämme kerhotoiminnasta. Se, että olemme saavuttaneet kerhotoimintamme tavoitteita, oli tärkeää ja onnistumisista kummunnut onnen tunne on tärkeä muistaa jatkossakin. Koemme, että tämänkaltaisen kerhotoiminnan järjestäminen on palkitsevaa ja varmasti tulemme jatkossa sosiaalialan työkentällä kokemaan samankaltaisia ryhmätilanteita.

Ongelmanratkaisutaidot ovat kehittyneet opinnäytetyöprosessin myötä. Alku kerhotoiminnan järjestämiselle meni kenties liiankin mutkattomasti, kunnes eteen nousi pulma siitä, ettemme saa ryhmään tarpeeksi osallistujia. Kun aikataulu on suunniteltu, ei voi jäädä murehtimaan epäonnistumisia, vaan löytämään uusia ratkaisuja ongelmien avaamiseksi ja tutkimuksen eteenpäin viemiseksi. Oli jälkikäteen ajateltuna erittäin opettavaista, etteivät kaikki asiat menneet sulavasti, vaan jouduimme pohtimaan useita vaihtoehtoja saadaksemme pidettyä toivomamme kerhotoiminta, josta emme halunneet luopua.

Uskomme, että loppujen lopuksi opimme eniten nimenomaan eteen nousseista ongelmista sekä haasteista. Virheistä oppii ja vaikka jälkikäteen on helppo jossitella, on se välillä myös tarpeellista oppimisen kannalta. On mielestämme myös tärkeää, että nostamme opinnäytetyön eri vaiheita jo tässä työssämme esille, jotta kenties siitä on apua seuraaville samojen haasteiden kanssa kamppaileville. Haluamme kehittyä ammatillisesti ja saada työstämme ammatillista kasvua, jotta voimme jatkossa toimia sosiaalialan ammattilaisina laajalla sosiaalialan kentällä.

Mielestämme ammatillisuuden kasvun saavuttaminen on erittäin tärkeää opinnäytetyötä tehdessä. Tätä ammatillisuutta olemme oppineet paljon työtä edetessä. On erittäin tärkeää, että pystymme refleктоimaan omaa työtämme ja tekemistämme kriittisestikin. Virheiden kautta

opimme paljon ja saimme harjoitella ratkaisukeskeistä sekä ammattimaista toimintaa. Näitä taitoja tulemme varmasti tarvitsemaan myös työelämässämme tulevaisuudessa. Uskomme, että olemme saaneet opinnäytetyöprosessista loistavat eväät tulevaisuuteemme sosiaalialan ammattilaisina.

Työnjako

Teimme opinnäytetyön alkuvaiheessa jo listaa työnjaosta, ja pyrimme pitämään siitä kiinni työn edetessä. Muutoksia tuli tutkimuksen aikana useita, ja niiden mukaan muokkasimme työnjakoa tasaisesti. Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä tuntui luonteelta tehdä paljon asioista yhdessä. Kerhotoiminnan suunnittelu, toteutus ja havainnointi olivat kaikki asioita, jotka teimme yhdessä. Kirjoittamisessa ja teoreettisen pohjan tutkimisessa teimme tehtävänjakoa siten, että kummankin mielestä jako oli reilu ja tasainen. Pyrimme myös kirjoittamaan mahdollisimman paljon yhdessä saadaksemme laajemman näkemyksen aiheista.

Kaiken kaikkiaan koemme, että onnistuimme tehtävänjaossa ja tasapuolisessa työmäärässä hyvin. Solmutilanteita tulee opinnäytetyötä tehdessä ja se on normaalia. Koimme etenkin tällaisissa tilanteissa toisen tuen olleen äärimmäisen tärkeää. Kaksin sekä ohjaajamme avulla muodostimme ratkaisuja vaikeissa tilanteissa.

12 Kehittämismahdollisuudet

Koimme, että toimintamme kerhossa onnistui melko hyvin. Tästäkin huolimatta jäivät tutkimustulokset alhaisen osallistujamäärän takia suppeiksi. Mistä tämä johtui ja mitä asialle voisi tehdä jatkossa välttääkseen tällaisen ongelman? Pohdimme näitä kysymyksiä myös kehittämisenäkökulman kannalta. Mitä tulisi tehdä toisin, jotta vanhempia saataisiin sitoutettua tämän kaltaiseen varhaiskasvatuksen kerhotoimintaan ja tukipalveluihin?

Kerhotoiminnan kehittämisideat

Yksi asia, jonka huomasimme kehittämiskohteeksemme, oli se että aikataulumme meni liian tiukaksi, koska jouduimme vaihtamaan yhteistyökumppanimme alkuperäisestä. Pidemmällä mainostusajalla olisimme voineet saada Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilaan enemmän osallistujia samalla myös omaan kerhoomme. Lyhyen mainostusajan takia meillä ei ehkä ollut esimerkiksi perhekahvilan Facebook -yhteisössä riittävästi aikaa mainostaa kerhoamme aktiivisesti. Huomasimme myös tämän ansiosta, kuinka merkittävä väylä sosiaalinen media on nykyisin tavoittamaan lapsiperheitä. Sosiaalisen median suosiota on mielestämme ehdottomasti käytettävä tulevaisuudessa kerhotoiminnan ja perhetapahtumien mainostamiseen. Se on väylä, mikä helpottaa perheiden tavoittamista.

Markkinointi on ensisijaisen tärkeää erityisesti kun kyseessä on pienlapsiperheet, joiden arjessa ei välttämättä liikene liiemmin aikaa erilaisten kerhotoimintojen tutkimiselle. Markkinointia lisäämällä ja niin sanotun puskaradion kautta varmasti myös kerhotoiminta tavoittaisi enemmän kohderyhmää. Olisi esimerkiksi upeaa, mikäli Yhteinen hetki-kerhoon osallistuneet vanhemmat laittaisivat sanaa kiertämään kerhotoiminnasta etenkin kun saamamme palaute oli positiivista. Markkinointia voi ajatella myös yhteistyösuhteiden luomisena eikä pelkkänä markkinointina. Luotettavuus on erityisen tärkeää sosiaalialalla ja on tärkeää, että asiakkaalle annetaan luvatut hyödyt eikä asiakas saa epäselvää kuvaa toiminnasta. Mitään ei pidä siis luvata ellei lupausta pysty pitämään. Vähäisellään panostamisella pystytään lisäämään tunnettavuutta. (Hyvinvointialan yrittäjäksi Kouvolassa: 13.)

Yksi kehitysidea meille syntyi opinnäytetyötämme tehdessä kerhotoiminnan tutkimuksista. Olemme päätyneet siihen, että olisi hyvä tehdä lisää tutkimuksia kerhotoiminnan vaikutuksista lapsiperheille sekä siitä, että toimiiko erilaiset menetelmät vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen edesauttajina. Tutkittavana menetelmänä voisi esimerkiksi olla meidänkin käyttämä Vanhemmuuden roolikartta®. Lisäksi tutkimuksille olisi eduksi se, että yhtenäistä kerhotoimintaa olisi enemmän kuin meidän järjestämät neljä kerhokertaa. Tällöin esimerkiksi roolikartan vaikutukset voisivat olla vaikuttavampia sekä pitkäkestoisempia ja niitä olisi helppompaa tutkia. Pitempikestoisella kerhotoiminnalla olisi myös se etu, että kerhot huomattaisiin laajemmin ja sitä kautta useammat perheet voisivat kiinnostua lähtemään mukaan toimintaan.

Meidän järjestämässä kerhotoiminnassa suurin ongelma oli ehdottomasti vanhempien sitouttaminen suljettuun ryhmätoimintaan. Tällä tarkoitimme sitä, että kerhoon tuli sitoutua mahdollisuuksien mukaan alusta loppuun saakka jokaiselle kerhokerralle. Suljetulle ryhmälle pitäisikin olla jokin muu vaihtoehto. Esimerkiksi se, että kerhoa on pidemmän aikajakson verran ja vanhemmat voivat halutessaan osallistua kerhoon tai vaihtoehtoisesti halutessaan olla osallistumatta. Tällaisessa tilanteessa haasteellista olisi kuitenkin tutkimuksen teko roolikartan vaikutuksista. Olisi vaikeaa nähdä kehitystä ja Vanhemmuuden roolikartan vaikutuksia, jos ei olisi varmuutta siitä, että osallistuuko perheet yhden kerran vai osallistuvatko he joka kerhokerralla.

Tutkimusta voisi auttaa myös se, että kerhoa mainostettaisiin sen mahdollisten positiivisten hyötyjen avulla vieläkin enemmän, mitä me teimme opinnäytetyötä tehdessämme. Perheille olisi tärkeää saada selvästi viesti siitä, ettei tutkimus arvostele perheitä tai vanhempien vanhemmuutta vaan sillä pyritään saamaan mielekkäitä uusia apuja arkeen ja vanhemmuuden jäsentämiseen sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Tutkimuksen päämäärä olisi perheiden sekä vanhemmuuden tukeminen ja tämä tehtäisiin selväksi kerhoon osallistu-

jille. Tämä tehtäisiin siitä syystä, koska tutkimus voi pelottaa perheitä ja se voi kuulostaa liian hienolta tai liian tieteelliseltä.

Ennen opinnäytetyön aloittamista olimme saaneet palautetta vanhemmilta työssämme päivähoidossa siitä, kuinka vanhemmille ja lapsille jää liian vähän yhteistä rauhallista aikaa kotona, eikä kerhotoiminta tavoita työssäkäyviä vanhempia, eli he kokivat että kerhotoiminta on suunnattu vain kotona oleville lapsiperheille päiväsaikaan. Tästä syystä suunnittelimme aluksi toimintaamme myös ilta-ajalle, mutta aamupäivän ajat sopivat paremmin yhteistyökumppaneillemme. Saimmekin tästä kehitysideaa siitä, että kerhotoimintaa, joissa Vanhemmuuden roolikartta olisi mukana, olisi hyvä kohdentaa myös työssäkäyville vanhemmille ja lapsille jotka ovat päivähoidossa. Tällöin kerhotoimintaa voisi järjestää illalla työpäivän jälkeen.

Pohdimme jo opinnäytetyömme suunnitelmavaiheessa sitä, kuinka tärkeää olisi rakentaa perheille jonkinlainen palveluopas tarjolla olevista palveluista sekä niiden toiminnasta. Palveluoppaaseen voisi liittää Vanhemmuuden roolikartan, jotta se tulisi tutuksi perheille. Tätä kautta perheet pääsisivät tutustumaan menetelmään, mikä voisi auttaa arjessa. Tällaisia palveluoppaita voisi jakaa esimerkiksi päiväkodeissa, leikkipuistoissa sekä jopa Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoistyönä myös kotioville. Erityisesti enemmän tukea tarvitsevat perheet ja perheet joissa vanhemmuus on hukassa, tarvitsisivat tietoa tukimuodoista. Kun voimia etsiä itse apua on vähän, olisi tärkeää että apu vietäisiin heidän luokseen.

Vanhemmuuden roolikartasta® hyötyä myös neuvolaan ja Mannerheimin lastensuojeluliiton toimintaan?

Kerhotoiminnassamme huomasimme, ettei se ollut tuttu perheille entuudestaan. Vanhemmuuden roolikarttaa® olisi mielestämme hyvä tehdä enemmän tunnetuksi. Roolikarttaa on käytetty paljon esimerkiksi lastensuojelun asiakkaiden kanssa. Mielestämme roolikartan hyödyt olisivat myös hyviä ennaltaehkäisevässä työssä ja esimerkiksi kerhotoiminnassa. Se auttaisi vanhempia jo ennen kuin on ongelmia tai tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle. Yksi kehitysidea roolikartan käytölle olisi mielestämme myös se, että Vanhemmuuden roolikartta otettaisiin käyttöön jo raskauden aikana neuvolassa. Tämä voisi auttaa jo positiivisen varhaisen vuorovaikutuksen syntymisessä vanhemman ja syntyvän lapsen välillä. Vanhemmuus on iso asia ja varsinkin esikoista odottaessa, uskomme Vanhemmuuden roolikartan tuovan selkeyttä vanhemmuuden eri rooleihin. Mielestämme tästä syystä roolikartta olisi todella hyvä väline jo tuleville vanhemmille neuvolassa.

Yksi idea, mitä mielestämme voisi viedä eteenpäin neuvolatyössä olisi se, että tulevat vanhemmat tekisivät molemmat omat roolikartat. Kun vanhemmat ovat molemmat pohtineet omaa vanhemmuuttaan ja roolejaan olisi hyvä, että he keskustelisivat ja vertaisivat omia roo-

likarttojaan keskenään. Näin heillä olisi jo ennen lapsen syntymää työväline vanhemmuutensa. Tämä olisi myös erittäin tärkeää yksinhuoltajalle, joka on vastuussa kaikesta lapsen hyvinvoinnista yksinään. Lapsen syntymän jälkeen puolestaan neuvolassa olisi hyvä jälleen ottaa roolikartta käyttöön ja pohtia omaa vanhemmuutta. Varsinkin pienen lapsen kanssa on tärkeää, että vanhempia tuetaan eri rooleissa. Tämän takia uskomme, että juuri neuvola olisi oikea paikka tämän kaltaiseen vanhemmuuden tukemiseen. Mielestämme tällainen työmuoto voisi myös palvella työntekijöitä ja heidän olisi ehkä helpompi tarttua mahdollisiin ongelmiin ja ottaa huoli puheeksi, mikäli siihen olisi tarvetta.

Kerhotoiminnassamme saimme hyvän kehitysidean eräältä kerhoon osallistuneelta vanhemmalta. Hän aikoi opettaa ja tutustuttaa lapsensa isovanhemmat myös roolikartan käyttöön. Tästä aloimme pohtia, että olisi erittäin hyvä, jos Vanhemmuuden roolikarttaa voisi soveltaa myös lapsen ja koko perheen lähiomaisten kanssa. Tämä auttaisi myös muitakin kuin vanhempia parempaan vuorovaikutukseen sekä jäsentämään omia roolejaan lapsen elämässä. On tärkeää, että lapsella on myös hyvät suhteet lähiomaisiin. Laaja tukiverkosto perheelle on hieno sekä tarpeellinen asia ja mielestämme tätä voitaisiin tukea Vanhemmuuden roolikartan avulla. Pohdimmekin, että jos Vanhemmuuden roolikarttaa soveltaisi myös muiden lähiomaisten tueksi, olisiko myös vanhempi-lapsikerhon lisäksi kysyntää ja tarvetta esimerkiksi isovanhempi-lapsikerholle? Tässä voisi olla potentiaalista kehitysideaa leikkipuistoihin sekä esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämiin kerhoihin ja myös Vanhemmuuden roolikartalle.

Uskomme, että Vanhemmuuden roolikartasta olisi hyötyä myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämään toimintaan. Roolikartan yksi suuri mahdollisuus on ennaltaehkäisevässä perhetyössä, mikä on Mannerheimin Lastensuojeluliiton yksi merkittävimmistä tavoitteista. Mielestämme roolikarttaa voisi hyödyntää erilaisissa liiton järjestämissä kerhoissa. Esimerkkinä perhekahvilat, joista uskomme löytyvän tarvetta juuri tämän kaltaisille työvälineille. Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on hyvä ja luotettava maine suomalaisessa perhetyössä, jos liitto ottaisi roolikartan käyttöön toiminnassaan, voisi se tuoda paljonkin tunnettavuutta kyseiselle työvälineelle. Tämä palvelisi mielestämme erittäin hyvin lapsiperheiden tarpeita arjessa jo ennen kuin perheellä on ongelmia.

13 Pohdinta

Opinnäytetyömme aloitimme syksyn 2014 aikana. Aloitimme suunnitelmavaiheella, jonka teimme huolella. Hyvä suunnitelma on auttanut meitä työmme tekemisessä paljon ja olemme seuranneet suunnitelmaa tilaisuuksien mukaan. Joitakin muutoksia jouduimme tekemään, esimerkiksi jouduimme vaihtamaan yhteistyökumppaniamme sekä kerhoon osallistuvien lasten ikäryhmän 3-5-vuotiaista alle kaksivuotiaisiin lapsiin. Tämä hidasti työmme etenemistä ja omalta osaltaan vaikeutti sitä, koska jouduimme tekemään uudet suunnitelmat kerhotoiminnan sisällölle. Teimme alusta lähtien selvät tehtävänjaot, jotka sovimme omien vahvuuksemme mukaan. Tehtävänjaot olivat luonnolliset ja pidimme huolen tasapuolisesta työmäärästä, missä onnistuimme mielestämme hyvin.

Opinnäytetyötä tehdessämme meidän tuli muistaa, että tarvitsemme kumpikin lastentarhanopettajan pätevyyden. Näin ollen opinnäytetyömme tuli liittyä alle kahdeksan vuotiaisiin lapsiin. Halusimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, sillä halusimme olla itse mukana kehittämässä varhaiskasvatuspalveluita. Olemme työskennelleet päiväkodeissa eri puolilla pääkaupunkiseutua ja saimmekin tätä kautta idean, että haluaisimme tehdä yhteistyötä leikki- puistojen kerhotoiminnan parissa.

Vanhemmuuden tukeminen ja vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen kehittäminen ovat meistä molemmista erittäin mielenkiintoisia sekä ajankohtaisia aiheita. Sosionomikoulutuksemme aikana olemme päässeet tutustumaan Vanhemmuuden roolikarttaan® menetelmänä, mikä herätti myös mielenkiintomme. Näin ollen näimme tässä mahdollisuuden leikkipuiston kerhotoiminnan ja Vanhemmuuden roolikartan yhdistämisessä.

Yhteinen kiinnostuksen kohteemme ja selkeä käsitys siitä, miten haluamme opinnäytetyömme toteuttaa helpotti työmme tekemistä. Aluksi haastavaksi osuudeksi osoittautui opinnäytetyön tutkimuskysymyksen rajaaminen ja tätä kautta myös teoreettisen viitekehityksen rajaus. Kun saimme rajaukset valmiiksi, oli teoreettisen pohjan kirjoittaminen melko helppoa. Halusimme painottaa vanhemmuuden tukemista sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tärkeyttä työssämme. Roolikartalla oli myös suuri merkitys teoriapohjassamme.

Aineistoa saimme työhömmme Yhteinen hetki - kerhoon osallistuneiden kyselyistä sekä suullisesta palautteesta. Tämän lisäksi havainnoimme myös toimintaa ja tavoitteiden onnistumista kerhon aikana. Kyselyiden tulokset olivat opinnäytetyömme kannalta pääosin positiivisia, mutta niukkoja osallistujamäärän vähyydestä johtuen. Kyselyiden tuloksia oli silti mielekästä pohtia ja tutkia. Saimme paljon uusia kehitysideoita kyselyiden perusteella sekä uskomme, että vastanneet ovat saaneet kerhostamme positiivisia kokemuksia.

Olemme sitä mieltä, että parityöskentely opinnäytetyötä tehdessämme on ollut erittäin antoisaa. Olemme olleet tukena toisillemme niin myötä- kuin vastoinkäymisissä. Pystyimme turvautumaan toisiimme, kun tilanteet tuntuivat ajautuvan umpikujaan. Opinnäytetyön ohjaajamme tuki meitä hyvin työssämme ja häneltä saimme paljon uusia näkökulmia työmme tekemiseen. Olemme vahvistaneet tällä tavoin käsitystämme siitä, että tiimityöskentely on erinomainen väline työelämässä. Tällöin saa rikkaampia näkökulmia sekä voi oppia paljon lisää muiden ihmisten ideoista. Tiimityöskentely voi antaa itselle uusia toimintatapoja sekä ajatuksia. Yhdessä työskenteleminen on ollut meille opinnäytetyössämme luontaista sillä meiltä on sujunut hyvin toisen kuunteleminen sekä huomioon ottaminen.

Toivomme, että opinnäytetyömme antoi uusia ideoita kerhotoiminnan ja Vanhemmuuden roolikartan soveltamiseen, vaikka tutkimustuloksemme jäi melko vaatimattomaksi. Uskomme, että suunnittelemaamme idealla ottaa Vanhemmuuden roolikartta osaksi kerhotoimintaa voisi olla tulevaisuudessa silti käyttöä ja tarvetta varhaiskasvatuspalveluissa. Haluamme painottaa, että ennaltaehkäisevä työ on erittäin merkittävää nykypäivänä. Vanhemmuuden roolikartta on mielestämme hyvä menetelmä oman vanhemmuuden pohtimiseen sekä ylipäänsä vanhemmuuden tukemiseen jo ennen kuin ongelmia syntyy.

Koko opinnäytetyöprosessi on antanut meille paljon kokemusta ammatillisuudesta sekä kasvattanut sitä. Olemme saaneet runsaasti lisää itsevarmuutta sosiaalialan ammattilaisina. Uskomme, että pystymme hyödyntämään opinnäytetyöprosessin aikana saamaamme kokemusta ja tietoa tulevissa ammateissamme työskennellessämme sosiaalialalla. Vanhemmuuden roolikartta antoi meille mahdollisuuksia ja ideoita soveltamaa kyseistä menetelmää myös työelämässä.

Lähteet

- Ajattelen toista ihmistä, olen siis ihminen. 2012. Helsingin Sanomat. Viitattu 16.2.2015.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/mielipide/Ajattelen+toista+ihmist%C3%A4+olen+siis+ihminen/a1338430125290>
- Alila, K. & Kronqvist E. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Helsinki: Yliopistopaino.
- Bardy, M., Barkman, J. & Janhunen, T. 2000. Elämäni tarina. Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa. Stakes. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- Deufel, M. & Montonen, E. 2010. Onnistunut imetys.
- Elomaa, R. & Keskitalo K. 2012. Vanhemmuuden tukeminen. Viitattu 9.12.2014.
http://www.ppshp.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/npp/embeds/26724_Riitta_Eloma_a_Kirsti_Keskitalo_vanhemmuuden_tukeminen_1.3.2012.pdf
- Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2009. Taking up One's worries. A Handbook on Early Dialogues. Jyväskylä: Gummerus Printing.
- Hakala, J. 2011. Onnellinen lapsi. Vanhempien kasvatusoppi. Gummerus Kustannus Oy. Juva: Bookwell Oy.
- Heikkilä, M. & Luumi, P. 2003. Rakasta lasta - Suojele lapsuutta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: Bookwell Oy.
- Helminen, M-L & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta - käyttäjän opas. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Hermanson, E & Martsola, R. 2006. Aikuinen vanhemmuus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.
- Hyvinvointialan yrittäjäksi Kouvolassa. Viitattu 4.4.2015.
http://www.kouvola.fi/material/attachments/newfolder_304/678gF7Gay/Hyvinvointipalvelut_opas.pdf
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 2000. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Järvenpää, E. 2006. Laadullinen tutkimus. Teknillinen korkeakoulu. Viitattu 17.1.2015.
<http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>
- Kasvatus ja kasvatustietoisuus. Viitattu 5.4.2015.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/
- Kehittymistä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 24.3.2015.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/0_1-vuotias/vuorovaikutus/

Korhonen, R., Rönkkö M-L., Aerila J. 2010. Pienet oppimassa-Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Rauma: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos. Unprint Turku.

Kügelgen, M. 2012. Taikataikina-muovailumassa. Viitattu 20.3.2015.
<http://www.yhteishyva.fi/viihde-ja-vapaa-aika/neuleohjeet-ja-askartelu/taikataikina-muovailumassa/0218010-61930>

Lahikainen, A., Punamäki R. & Tamminen T. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: WSOY.

Lapsen kognitiivinen kehitys. 2015. Internetix. Otavan yliopisto. Viitattu 4.4.2015.
http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/3_kehitys_ikakausittain/02_lapsenkognitiivinenkehitys?C:D=gjsZ.eyaU&m:selres=gjsZ.eyaU

Lapsi ohjattavana. Viitattu 10.2.2015.
http://www.suunnittelenliikuntaa.fi/NuoriSuomi/Evaita_ohjaamiseen/voimistelu/Lapsi/Lapsi+ohjattavana.htm

Lapsi oppii liikkumaan. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 27.3.2015.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/0_1-vuotias/liikkumaan_oppiminen/

Liikunnallinen kehitys. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 27.3.2015.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/1_2-vuotias/liikunnallinen_kehitys/

Lähteenmäki, S. 2007. Ryhmäyttäminen ohjaajan työkaluna. Kehittämishankeraportti. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Mc Devitt, T. & Ormrod, J. 2010. Child development and education. 4th edition. Pearson International Edition.

Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell oy.

Pesonen, A-K. 2010. Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. Lääketieteellinen Aikakausikirja Duodecim. Viitattu 17.3.2015.
http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&p_p_action=1&p_p_state=maximized&viewType=viewArticle&tunnus=duo98656

Piironen, T. 2007. Ohjaajan opas lasten osallistuvien ryhmien ohjaamiseen. Helsinki. Viitattu 6.4.2015. http://www.munvuoro.fi/cms/wp-content/uploads/Tiina_Piironen_Ohjaajan_opas_lasten_osallistavien_ryhmien_ohjaamiseen1.pdf

Rautiainen, M. 2001. Vanhemmuuden roolikartta - Syvennä ja sovelta. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Roiha, A. & Saarijärvi, L. Vauvahierontaopas. 2012. Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut. Viitattu 17.2.2015.
<http://www.tampere.fi/material/attachments/v/6BJ8XQSUG/Vauvahierontaopas2012.pdf>

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmättelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Salo, S. & Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja leiki. Helsinki: Psykologien kustannus oy.

Salpa, P. 2007. Lapsen liikkumisen kehitys. Ensimmäinen ikävuosi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY.

Setälä, P. 2011. Vauvojen värikylpy. Pori: Brand ID oy/Kehityksen kirjapaino.
Vanhemmuuden roolikartta. 2013. Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu 12.2.2015. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>

Varhaisen vanhemmuuden tukemisesta. Viitattu 16.3.2015.
<http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/11045/Mirjam%20Kalland.pdf>

Varsinais-suomen lastensuojelukuntayhtymä. 2013. Vanhemmuuden roolikartan internetversio. Viitattu 4.4.2015.
<http://www.vslk.fi/index.php?id=25>

Viinikka, A. 2014. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Tampere: Hämeen Kirjapaino.

Vilen, M. Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Walker, P. 2004. Vauvahieronta. Helsinki: Perhemediat Oy.

Kuvat

Kuva 1: Vanhemmuuden roolikartta®	16
Kuva 2: Lasten vapaa leikkihetki	32
Kuva 3: Yhteisen taideteoksen tekoa.....	36

Liitteet

Liite 1 Vanhemmuuden roolikartta®	60
Liite 2 Kerhomainos	61
Liite 3 Kysely	62

Liite 1 Vanhemmuuden roolikartta®

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®
Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-alueetta

- arkielämän taitojen opettaja
- oikean ja väärän opettaja
- mallin antaja
- arvojen välittäjä
- tapojen opettaja
- perinteiden vaalija
- sosiaalisten taitojen opettaja
- kauneuden arvostaja

- keskustelija
- kuuntelija
- ristiriidoissa auttaja
- kannustaja
- tunteiden hyväksyjä
- anteeksiantaja/- pyytäjä
- itsenäisyyden tukija
- tasapuolisuuden toteuttaja
- perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija

Lapsen tarpeet eri kehitysvaiheissa

- itsensä rakastaja
- hellyyden antaja
- lohduttaja
- myötäeläjä
- suojelija
- hyväksyjä
- hyvän huomaaja

- ruoan antaja
- vaatettaja
- virikkeiden antaja
- levon turvaaja
- rahan käyttäjä
- puhtaudesta huolehtija
- ympäristöstä huolehtija
- sairaudenhoitaja
- ulkoiluttaja

- fyysisen koskemattomuuden takaaja
- turvallisuuden tuoja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- ein-sanoja
- vuorokausirytmistä huolehtija
- omien rajojen asettaja

Liite 2 Kerhomainos

YHTEINEN HETKI – kerho

Vanhempi-lapsi kerho vuorovaikutuksen tukemiseksi

Hei! Olemme sosiaalialan kolmannen vuoden opiskelijoita, ja teemme opinnäytetyötämme kerhotoiminnan merkeissä. Tulemme järjestämään mukavaa yhteistä tekemistä teille ja lapsellenne! Tarkoituksenamme on kerhotoiminnassa tutkia vanhemmuuden roolikarttaa® menetelmänä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen tukemiseksi. Tulemme tutkimaan vanhemmuuden roolikartan® merkitystä nimenomaan positiivisessa mielessä, eikä kenenkään tarvitse pelätä joutuvansa arvostelun kohteeksi omasta vanhemmuudestaan. Kaikki tutkimukseen tuleva tieto kirjoitetaan anonymisti. Toivomme sitoutumista koko kerhotoiminnan ajalle, osallistumista vanhemmuuden roolikartan® tekemiseen, sekä vastaamaan muutamiin kysymyksiin joita teemme tutkimuksen pohjalta.

MITÄ JA MILLOIN?

Kerhotoiminta on neljän toimintakerran kokonaisuus. Kerhon aikataulu ja ohjelma:

tiistai 17.2.2015 klo 10.00-11.15	Vauvahierontaa
perjantai 20.2.2015 klo 10.00-11.15	Sormimaalausta
tiistai 24.2.2015 klo 10.00-11.15	Taikataikinaa/leikkileipomista
perjantai 27.2.2015 klo 10.00-11.15	Pääsiäisaskarteluja

MISSÄ?

Kerhotoiminta tapahtuu leikkipuiston tiloissa (tässä tarkemmat yhteystiedot paikalle, jotka olemme poistaneet anonymiteetin vuoksi)

ILMOITTAUTUMINEN

Ilmoittautuminen tapahtuu sähköpostitse osoitteeseen (tässä sähköpostiosoite, jonka olemme poistaneet anonymiteetin vuoksi). Huomioikaa viimeinen ilmoittautumispäivä perjantai 13.2.2015! Olemme yhteydessä teihin tämän jälkeen kerhon tiimoilta.

Jos teillä on jotakin tarkempaa kysyttävää kerhotoiminnasta tai tutkimuksestamme, voitte ottaa yhteyttä meihin sähköpostitse:

(tässä meidän omat sähköpostiosoitteemme, jotka olemme poistaneet anonymiteetin vuoksi)

Toivottavasti saisimme innokkaita osallistujia mukaan toimintaamme 😊

Ystävällisin terveisin, Nea ja Satu

Liite 3 Kysely

1. Oliko vanhemmuuden roolikartta sinulle ennestään tuttu?
2. Millaisena koit vanhemmuuden roolikartan? Miten olet kokenut menetelmän toimivuuden?
3. Miten vanhemmuuden roolikartta on vaikuttanut kerhotoiminnan aikana?
4. Onko vanhemmuuden roolikartta auttanut sinua jäsentämään vanhemmuutta kotona, kerhotoiminnassa ja yleisesti ottaen vuorovaikutuksessa lapsesi kanssa? Miten?
5. Koetko vanhemmuuden roolikartasta olevan apua tulevaisuudessa? Miksi?

Nämä viimeiset ovat lähinnä palautteeksi meille kerhotoiminnasta:

6. Miten koit kerhotoiminnan vaikuttaneen sinun ja lapsesi väliseen vuorovaikutukseen?
7. Millaisena koit kerhotoiminnan?